

İçindekiler

Tablo Listesi.....	2
Şekil Listesi.....	3
ÖZET	4
1. GİRİŞ	7
2. ÇANKIRI İLİ KÜMELENME STRATEJİSİ GELİŞTİRME SÜRECİ	10
3. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ.....	12
4. ALAN ÇALIŞMASI VE ANALİZİ	14
4.1. TR82 Bölgesi 3 Yıldız Alan Çalışması Sonuçları	15
4.2. Çankırı ili 3 Yıldız Alan Çalışması Sonuçları	21
4.3. Yıldız Alan Çalışması Sonuçları	28
5. SAHA ÇALIŞMASI VE ANALİZİ.....	30
5.1. Saha Çalışması Yöntemi	30
5.2. Saha Çalışması Alanı ve Örneklem Yöntemi	31
5.3. Saha Analiz Sonuçları	33
5.3.1. Firmaların Genel Özellikleri.....	33
5.3.2 Saha Çalışması Ağ Analizi Sonuçları	36
6. GENEL DEĞERLENDİRME	43
KAYNAKÇA	47
EKLER.....	48

Tablo Listesi

Tablo 1. TR82 Bölgesi ve Türkiye geneli için sektörel istihdam verileri	17
Tablo 2. Büyüklük parametresi sıralaması göre TR82 Bölgesi sektörleri	18
Tablo 3 Başatlık parametresine göre TR82 Bölgesi sektörleri.....	19
Tablo 4. Uzmanlaşma parametresine göre TR82 Bölgesi sektörleri	20
Tablo 5. TR82 Bölgesi'nde üç yıldız alan sektörler	21
Tablo 6. Çankırı ve Türkiye için sektörlere göre ve toplam istihdam verileri.....	23
Tablo 7. Büyüklük parametresine göre Çankırı'daki sektörlerin sıralaması.....	24
Tablo 8. Başatlık parametresine göre Çankırı'daki sektörlerin sıralaması	25
Tablo 9. Uzmanlaşma parametresine göre Çankırı'daki sektörlerin sıralaması.....	26
Tablo 10. Çankırı'da üç yıldız alan sektörler	28
Tablo 11. Hem bölgede hem de Çankırı'da üç yıldız alan sektörler	28
Tablo 12. Çankırı'da üç yıldız alıp TR82 Bölgesi'nde üç yıldız alamayan sektörler.....	28
Tablo 13. Yatırım vizyonu	35
Tablo 14. Firmaların genel özellikleri	34
Tablo 15. Firma sahipleri ve yöneticilerinin genel özellikleri	35
Tablo 16. Sektör açıklamaları	39
Tablo 17. Merkezilik Derecelerine Göre Sektör Sıklıkları	39
Tablo 18. Yapısal Boşluk Doldurma Derecelerine Göre Sektör Sıklıkları.....	40
Tablo 19. Kümelenme Katsayılarına Göre Sektör Sıklıkları	42

Şekil Listesi

Şekil 1. Alan ve saha çalışması aşamaları	12
Şekil 2. Firmaların sektörlere göre dağılımı.....	34
Şekil 3. Çankırı ili ağ analizi ilişki şeması.....	37

Proje Ekibi

Yrd. Doç. Dr. Ela	ÖZKAN-CANBOLAT	Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Emre Şahin	DÖLARSLAN	Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Mahmut	YAVAŞI	Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Araş. Gör. Reyhan	CAFRI	Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Araş. Gör. Pembe	GÜÇLÜ	Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Araş. Gör. Fatih	ŞAHAN	Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Araş. Gör. Bilgehan	TEKİN	Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

ÖZET

TR82 Düzey 2 Bölgesi'nde yer alan Çankırı, sosyo-ekonomik gelişmişlik indeksi sıralamasında 59. sırada yer alan, Türkiye'nin az gelişmiş illerinden biridir. İlde istihdam edilenlerin %50'si tarım, %16'sı sanayi ve %34'ü hizmet sektöründedir. Sanayide faaliyet gösteren tesis sayısı 2007'den 2008'e yaklaşık %34 artış gösterirken, aynı dönemde istihdamda %15 ve ihracatta %87 artış görülmüştür. 2009 yılında yeni teşvik sistemi hakkındaki kanunun yürürlüğe girmesi ile Çankırı ilinin ekonomik refah seviyesinin yükseltilmesi amacıyla verilen teşviklerde artışlar olmuştur. Verilen teşviklerin de katkısıyla Çankırı'da tesis sayısı ve buna bağlı olarak istihdam hızla artmaktadır. Ancak faaliyet gösteren işletmeler markalaşma ve kurumsallaşmadan uzaktırlar (www.dpt.gov.tr).

İşletmelerin üretkenliğinin, verimliliğinin ve yenilikçiliğinin artırılması, rekabetçilikle birlikte iş birliğinin de geliştirilmesi için belirli politika ve önceliklerle sanayi kümelenmelerine dönüştürülmesinin etkin olacağı düşünülmektedir.

Kalkınma ajanslarının bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliği sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farkını azaltmak amaçlarına istinaden yapılacak olan kümelenme analizinin Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı'nın faaliyetlerine yön verebileceğine inanılmaktadır. Önemi gitgide daha iyi anlaşılan kümelenme yaklaşımı son yıllarda daha popüler hale gelmiş, kullanımı yaygınlaşmıştır. Türkiye'de 2007 yılında başlatılan "Ulusal Kümelenme Politikasını Geliştirme Projesi"nin ardından bölgesel kümelenme çalışmalarının da gerekliliği öngörülmüştür. Bu paralelde Türkiye'de 26 Düzey 2 Bölgesinde Kalkınma Ajansları kurulmuştur. TR82 Düzey 2 Bölgesinde 2009 yılında kurulmuş olan Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı'nın bölgenin kalkınması ve rekabet gücünün artırılması yönündeki faaliyetlerine geçilebilmesi için öncelikle bölgenin analiz edilip rekabet üstünlüğüne sahip veya potansiyeli olan sektörlerin belirlenmesi ve bu sektörlerin yol haritalarının çıkarılması gerekmektedir. Bu çalışma kapsamında yapılacak olan kümelenme analizi ile TR82 Düzey 2 Bölgesinde yer alan Çankırı ilinde, öne çıkan sektörler belirlenip bu sektörlerdeki kümelenme potansiyelleri ortaya konulmuştur. Çalışma, Kalkınma Ajansı'nın daha

sonraki faaliyetlerini sağlıklı ve hızlı bir şekilde devam ettirebilmesi açısından önem arz etmektedir.

Yapılacak olan kümelenme çalışması ile Çankırı ilindeki yıldız sektörler belirlenecek, bu sektörlerde yer alan aktörler arasındaki ilişkilerin yönü ve düzeyi incelenerek kümelenme potansiyelleri ortaya çıkarılacaktır.

Bu nedenle, Çankırı ili için, işletmelerin verimli bir şekilde gelişmesini desteklemek ve bölgede belirli bir gelişmişlik düzeyine veya gelişme potansiyeline sahip sektörler için uygun şartları sağlamak, il düzeyinde gerçekleştirilebilecek en kapsamlı kalkınma hamlelerinin başında gelmektedir.

Kümelenme, birbirlerine katma değer ekleyen üretim zinciri ile bağlı, karşılıklı bağımlı firmalar, bilgi üreten kurumlar, destekleyici kurumlar ve müşteriler tarafından oluşturulmuş ağ olarak tanımlanmaktadır ve bölgesel kalkınma stratejileri açısından önemli bir yere sahiptir. Kümelenme, küme üyeleri arasında sinerji yaratmaktadır. Bu çerçevede kümelenme; iş birliğinin gelişmesini, ortak yatırımların, kalifiye işgücünün, genel istihdamın, kalitenin ve yenilikçiliğin artmasını sağlamaktadır. Ayrıca, maliyet avantajı yaratarak sürdürülebilir bir ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır.

Çankırı ili kapsamında yapılan kümelenme analizi ile ilk etapta ortaya çıkacak olan küme oluşumları incelenerek kümelerdeki eksik oyuncular tespit edilecektir. Uzun dönemde bu eksik aktörlerin tamamlanmasıyla kümelerin gelişimi sağlanarak, uluslar arası alanda rekabet edebilir düzeye gelmesi ile sürdürülebilir bir avantaj elde edilmesi planlanmaktadır.

Bu çalışma aynı zamanda, iş kümelerinde yer alan firmaların ilişkili olduğu alt sektörlerinin önem derecesini belirlemek amacını da taşımaktadır. Bu sayede Proje'nin ana paydaşlarının (Yerel halk, Sivil toplum kuruluşları (STK), Kamu kurumları, Üniversite, Sanayi ve Ticaret Odası, vb.) iş kümelerinin seçimi ve desteklenmesi ile ilgili konularda, hazırlanacak rapor ile Proje kapsamındaki faaliyet ve deneyimlerden yararlanması hedeflenmiştir.

1. GİRİŞ

Kümeler, belli bir alanda faaliyet gösteren ve birbirleriyle bağlantı içinde olan şirketler, uzmanlaşmış tedarikçiler, hizmet sağlayıcılar ve ilgili kurumların oluşturduğu coğrafi yoğunlaşmalardır. Micheal Porter'ın 1990 yılında yayınlanan çalışması bu konuda daha sonradan yapılmış pek çok çalışmayı etkilemiştir. Kümelenmeyi neyin oluşturduğuna dair genel bir söylemin olmamasına rağmen, konuya ilişkin tanımlamaların çoğunda kümelenme kavramının “coğrafi yakınlık” ve “ilişki ağları” etrafında ele alındığı görülmektedir (Alsaç, 2010). Bu özellikler ise ilk defa Alfred Marshall'ın 1920'lerde yayınlanan sanayi bölgeleri çalışmaları ile gündeme gelmiştir. Kümelenme kavramı, literatürde ilk defa Michael Porter'ın 1990 yılında yayınlanan çalışması ile kullanılmıştır. Porter bu çalışmasında uluslararası düzeyde rekabet gücünün unsurlarını araştırmıştır. Porter, farklı ülke ve sektörlerden örnekleri incelediği bu çalışmasında, ülkelerin rekabetçi sektörlerinin kümelenme eğilimi gösterdiğini tespit etmiş, uluslararası düzeyde rekabet gücünün bölgesel faktörlere bağlı olarak geliştiğini belirtmiştir. Kümelenme bir bakış açısı-kavram olarak kabul edilmiştir. Bu bağlamda, sanayi politikasına, bölgesel gelişme politikalarına, yenilikçilik ve KOBİ rekabet politikalarına yeni bir boyut kazandırılmıştır.

Kümelenme analizleri, bölgesel gelişme politikalarına ait pek çok önemli aracı bir araya getirmesi yönüyle oldukça cazip bir politika aracı olarak göze çarpmaktadır. Kümelenme çalışmaları bölgelerin en rekabetçi olduğu alanlara odaklanarak bölgesel ekonominin temel itici unsurlarının uyum içerisinde değerlendirilmesini sağlamaktadır (Alsaç, 2010).

Kalkınma Ajansları, bölgenin kalkınması ve rekabet gücü açısından önemli fırsatlardan yararlanılmasına katkıda bulunmak için, bu tür kümelenme analizi faaliyetlerini desteklemektedir. Özellikle, bölge ekonomisine yönelik tehdit ve risklerin önlenmesindeki tedbirlerin alınmasında bu tür çalışmaların önemi artmaktadır. Bunun yanı sıra, kritik öneme sahip araştırma ve planlama çalışmalarının yapılması ve bölgenin yenilikçilik ve girişimcilik kapasitesini geliştirmeye yönelik iş geliştirme merkezlerinin kurulmasında ajansların rolü büyüktür. Türkiye'de 2007 yılında başlatılan, “Ulusal Kümelenme Politikasını Geliştirme Projesi” kapsamında bölgesel

kümelenme çalışmalarının gerekliliği kabul edilmiştir. Bu bağlamda, TR82 Düzey 2 Bölgesinde 2009 yılında kurulmuş olan Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, bölgenin kalkınması ve rekabet gücünün artırılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu projenin amaçları da bu doğrultuda şekillenmiştir. Bu çalışmanın amaçları ulusal kümelenme politikasının geliştirilmesi kapsamında genel ve özel amaçlar olmak üzere iki temel grupta toplanabilir.

Genel Amaçlar:

1. Bölge kapsamında kümelenme potansiyeli olan sektörler tespit edilip, kümelenme girişimlerinin başlamasına yönelik çalışmalara temel olacak bilgilerin elde edilmesi.
2. Kümelenme potansiyeli olan sektörlerde ulusal ve uluslararası işbirliği ağları oluşturmaya yönelik etkin iş kollarının belirlenmesi.
3. Kümelenmenin gelişimini ve başarılı olmasını çeşitli araçlarla desteklemeye yönelik verilerin tespit edilmesi.

Çankırı ili kapsamında Özel Amaçlar:

1. TR82 Düzey 2 bölgesi kapsamında yer alan Çankırı'nın kalkınma potansiyeli gösteren ana ve alt sektörlerinin tespit edilmesi.
2. TR82 Düzey 2 bölgesi kapsamında yer alan Çankırı'nın, bölge kapsamında yer alan diğer illerle (Kastamonu ve Sinop) beraber, kalkınma potansiyeli gösteren paralel/ortak sektörlerin tespit edilmesi.
3. TR82 Düzey 2 bölgesi kapsamında yer alan Çankırı'nın, bölge kapsamında yer alan diğer illerin (Kastamonu ve Sinop) yanı sıra, kalkınma potansiyeli gösteren farklı sektörlerin tespit edilmesi.

4. TR82 Düzey 2 bölgesi kapsamında yer alan Çankırı'nın, kalkınma potansiyeli gösteren sektörlerinin, paydaşları (Yerel halk, STK'lar, Kamu kurumları, Üniversite, Sanayi ve Ticaret Odası vb.) ile ilişkisinin belirlenmesi.

2. ÇANKIRI İLİ KÜMELENME STRATEJİSİ GELİŞTİRME SÜRECİ

Örgütler ve içinde buldukları sektörler arasındaki kümelenmeler, her ne kadar örgütlerin bağlı buldukları ülkenin ekonomik konjektörü ile açıklanabilse de, bu çalışmada zaman içerisinde örgütlerin sosyal, politik, güç yapısının yerleşik ilişkilerle nasıl örtüştüğünü, bazı sektörlerin diğerlerine göre örgütsel alanda neden daha etkili olduğunu anlamak için yapılmıştır. Örgütsel süreçte, sektörlerin etkileşimlerinde kümelenmeleri değerlendirirken meslek odalarının, ticaret odalarının vb. kurumların etkisi ve bu etkilerin örgüt davranışları ile nasıl izah edileceği araştırılmıştır. Bu bağlamda, Çankırı ili ekonomik ve politik gelişimine ve değişimine genel olarak bakmak yanlış olmayacaktır.

Özellikle 1980 yılından sonra gelişmeye başlayan ilde kurulan kamu ve özel sanayi işletmeleri, hizmet sektörleri 1992 yılında Korgun Organize Sanayi Bölgesi'nin açılması ile üretim alanında ikinci bir atak yapmıştır. Kalkınmada öncelikli yöreler (2. derece) kapsamında yer alan ilde özel sektörde gıda başta olmak üzere, hayvan yemi, tekstil, yaylı yatak, inşaat ve inşaat ürünleri ile tarım makine ve donanımları sektörleri ön plana çıkarken, kamu alanında daha çok silah sanayi, demiryolu makine teçhizatı gibi sektörler ön plana çıkmaktadır. İlde maden rezervleri yüksek orandadır. Bentonit, çimento hammaddesi, kaya tuzu, mil, perlit gibi maddeler bu rezervlerin başlıcalarıdır. Çankırı'da bu maden rezervlerinden yararlanan çeşitli büyüklükte imalat firmaları yer almaktadır. Çıkarılan madenler özel sektörde en çok kaya tuzu, alçı taşı, bentonit ve linyit iken, kamu kuruluşlarında ise kaya tuzu ve bentonittir. İlde dikkat çeken diğer bir sektör de inşaat sektörüdür. Tarihsel süreçte hızla gelişen inşaat sektörüne bağlı olarak Çankırı'da inşaat malzemeleri, boya ve hırdavat alanlarında küçük ve orta büyüklükte faaliyet gösteren firmalara sıkça rastlanmaktadır (www.cankiri.gov.tr).

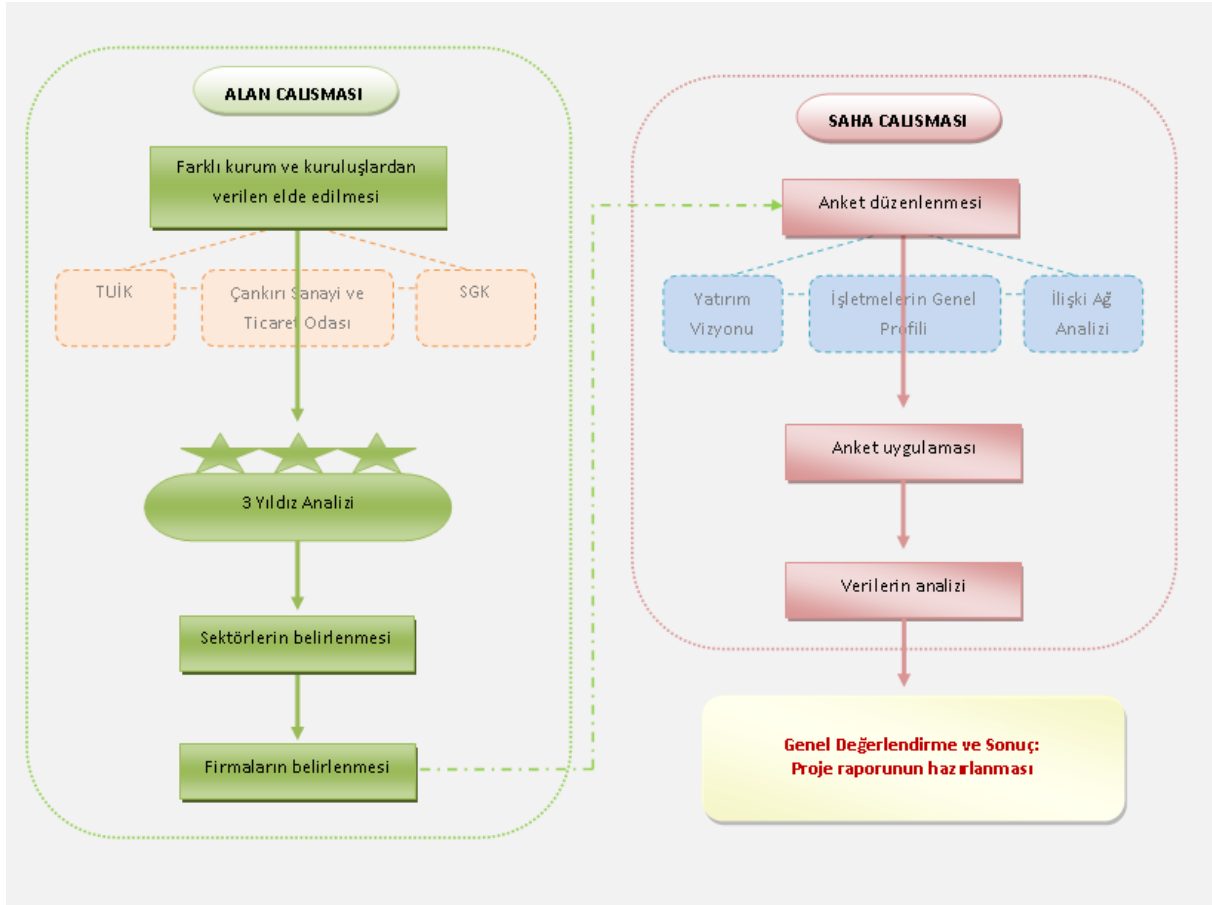
1994 sonu verilerine göre ilde ticari firma sayısı 1102, anonim firma sayısı 77, ortaklık firma sayısı 2, limitet firma sayısı 94, kooperatif firma sayısı 227 ve esnaf ve sanatkârlar 7446'dır (İstatistiklerle ve fotoğraflarla 1992–95 yıllarında gelişen Çankırı, 1995: 6–24). 2005 yılında ildeki toplam anonim ve limitet firma sayısı 551'dir. Bunların 106'sı anonim şirket, 445'i limitet şirkettir. 2008 yılında, Çankırı merkezde

137, Çankırı Merkez Küçük Sanayi Sitesi ve ilçelerde 421 olmak üzere toplam firma sayısı 558'dir (www.cankiritso.org.tr).

Bu çalışmada, özellikle Çankırı ilinde kurulan ilk özel üretim tesisleri, ilk büyük çaplı firmalar göz önünde bulundurularak bunların 80'li yıllardan günümüze kadar geçen süreçte bağlı buldukları sektörlerdeki benzerlikleri ve değişimleri araştırılmıştır. Bu süreçte firmalar tarafından yapıların yeni uygulamaların, nereden, kimler tarafından transfer edildiği ya da oluşturulduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Örgütsel alanda sektörel kümelenmelerin ve yan sektörlerin araştırıldığı bu çalışmada analizler, Çankırı ilinde faaliyet gösteren bu örgütlerden elde edilen veriler ile yapılmıştır. Örnekleme oluşturan ve Çankırı ilinde faaliyet gösteren örgütlerin belirgin özelliklerinin, bu örgütlerde yer alan aktörler arasındaki ilişkilerin, bağların ve aktörlerin genel bir sınıflandırılmasının yapılmasının araştırmaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu maksatla, ilk bölümde alan analizi yer almaktadır. Başatlık, büyüklük ve uzmanlaşma kriterlerine göre sınıflandırılan sektörler bu bölümde değerlendirilmiştir. Sonraki bölümde ise araştırmada ağ analizi yöntemi kullanılmıştır. Birinci bölümden elde edilen sektörlerdeki firmalar ile yapılan anketler sonucunda, Çankırı ilinde önde gelen ve ileride öne çıkabilecek sektörler belirlenmeye çalışılmıştır.

3. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Ulusal Kümelenme Politikasının Geliştirilmesi Projesi kapsamında, örgütler arası alanda yapılacak bu çalışmada analiz düzeyimiz, sosyo-kültürel sistemler olarak kabul edilen örgütler ve bunların oluşturduğu sektörler-iş kümeleridir. Avrupa Birliği Kümelenme Analizi Raporu'nda, ampirik olarak bir arada faaliyet gösterdiği tespit edilen iktisadi faaliyet kollarının küme kategorilerini oluşturduğu ifade edilmektedir (EU Cluster Observatory). Bu araştırma, Çankırı ilinde faaliyet gösteren firmaların oluşturduğu kümelenmeleri belirlemek amacı ile yapılmıştır. Bu çerçevede bu çalışmanın temel amacı, süreç içinde ortaya çıkan temel bulguların politika geliştirilme aşamasına doğru şekilde yansıtılmasıdır. Bu çalışma Çankırı'daki farklı tiplerdeki iş kümelerinin nasıl harekete geçirilebileceği ve nasıl desteklenebileceği hususunda, proje paydaşlarının beklenti ve rollerinin tanımlanmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir. Dolayısıyla bu ampirik araştırma, benzer karakterdeki iş kümeleri tarafından da yararlanılabilecek bir rehber niteliği taşımaktadır.

Şekil 1. Alan ve saha çalışması aşamaları

Bu çalışmada, projenin müdahale mantığı geliştirilirken iş kümelerinin belirlenmesi ve yol haritalarının hazırlanması için üç aşamalı bir faaliyet planı öngörülmüştür (Şekil 1). Bu bağlamda, Çankırı ilindeki iş kümelerinin belirlenebilmesi için ilk olarak istatistiksel bir haritalama çalışmasının çıkartılma işlemi gerçekleştirilmiş, daha sonra iş kümeleri arasında önceliklendirme yapılmış ve sonuçlar raporlanmıştır.

Bu bağlamda, nicel çalışma, alan ve saha çalışması olmaz üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Çalışmanın ilk aşaması olan alan çalışması, işletmelere yönelik ikincil verilerin elde edilmesine yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Söz konusu veriler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Çankırı Ticaret ve Sanayi Odası (TSO), Çankırı Ticaret Borsası ve Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan (SGK) alınmıştır.

4. ALAN ÇALIŞMASI VE ANALİZİ

Alan çalışmasında Avrupa Birliği (AB) ve Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yürütülen haritalama çalışmalarından faydalanılarak "3 yıldızlı" bir derecelendirme sistemi uygulanmıştır. Derecelendirme sistemi büyüklük, başatlık ve uzmanlaşma olmak üzere 3 parametreye dayanmaktadır.

Büyüklük, kısaca iş kümesindeki istihdamın belirli bir seviyeyi geçmesi durumunda kümede olumlu ekonomik etkilerin artacağı ihtimalini göstermektedir. Bir başka ifadeyle büyüklük, bir ilde belirli bir küme kategorisindeki istihdamın o küme kategorisindeki ulusal istihdama oranı olarak ifade edilmektedir. Analiz aşamasında TR82 bölgesi için 0,008, Çankırı için 0.001 oranları esas alınmıştır. Bu oranlar belirtilen değerlerin üzerinde ise ilgili ildeki küme kategorisi büyüklük parametresinden bir yıldız almaktadır.

Başatlık ise, iş kümesindeki istihdam ile ilgilidir. İş kümesindeki istihdam, bölgenin genel istihdamı içinde belirli bir ağırlığa sahip ise iş kümesinin oluşturduğu bu etki ile oluşan değer de göreceli olarak diğer bölgelerden daha fazla hissedilmektedir. Başatlık, bir ilde belirli bir küme kategorisindeki istihdamın o ildeki toplam istihdama oranı olarak ifade edilmektedir. Bu çalışmada, analiz aşamasında TR82 bölgesi için 0,01; Çankırı için 0.01 oranları esas alınmıştır. Bu çerçevede belirtilen değerlerin üzerinde ise ilgili ildeki küme kategorisi başatlık parametresinden bir yıldız almaktadır.

Derecelendirmenin son parametresi olan uzmanlaşma ise iş kümesindeki istihdamın göreceli olarak bazı kümelerde daha belirgin olması, diğer bir ifade ile ulusal temelde bir ağırlığa sahip olması ile alakalıdır. Bu çerçevede, istihdamı çeken iş kümesinin kendi bölgesinde ilgili yatırımları çekmekte daha başarılı olduğu bilinmektedir. Uzmanlaşma parametresi ile bir ildeki belirli bir küme kategorisindeki istihdamın o ildeki toplam istihdama oranının, aynı küme kategorisindeki ulusal istihdamın toplam ulusal istihdama oranından büyük olup olmadığı tespit edilmektedir. Bu çerçevede TR82 bölgesi ve Çankırı için bu oranın % 100'ün üzerinde olduğu durumlarda küme kategorisi başatlık parametresinden bir yıldız almaktadır. Bir küme kategorisinin bir

ildeki “başatlık” oranı, eğer aynı küme kategorisindeki ulusal istihdamın toplam ulusal istihdama oranından büyük ise, ilgili ildeki küme kategorisi uzmanlaşma parametresinden bir yıldız almaktadır. 3 yıldız derecelendirmesi sonucunda en yüksek yıldızla sahip iş kümeleri belirlenmektedir¹.

Bu araştırmada 2008 yılı verileri kullanılmıştır. TR82 Bölgesi istihdam verileri TÜİK’den elde edilirken, Çankırı ili için aynı veriler TÜİK’den elde edilememiştir. Çankırı 2008 sektörlerine göre firma istihdam verileri Çankırı SGK’dan 2008 Aralık sonu verileri olarak elde edilmiştir. Bu bağlamda Çankırı ili için elde edilen verilerin mevsimsellikten arındırılmadığı ve yine kayıt dışı istihdamın da göz önünde bulundurulmadığı varsayılarak; 3 yıldız analizi hem TR82 bölgesi hem de Çankırı ili için ayrı ayrı yapılmıştır. ISIC faaliyet sınıflaması ve Ekonomik faaliyetlerin istatistikî sınıflaması (EFİS) bazında elde edilen veriler kapsamlı bir şekilde incelenmiş, farklı faaliyet kodlarına dayalı olarak tutulan veriler birbirleri ile uyumlu hale getirilmiştir. Çalışmada kullanılan istatistikî sınıflandırma EFİS (NACE) Rev.1.1 olmuştur (EK 1).

4.1. TR82 Bölgesi 3 Yıldız Alan Çalışması Sonuçları

3 farklı parametre üzerinden yapılmış olan 3-yıldız yöntemi bu çalışmada İzmir Kümelenme Analizi çalışmasından uyarlanmıştır. Analiz birimi olarak Türkiye referansıyla TR82 Bölgesi bazında 2 kodlu faaliyet sınıflandırılması alınmıştır. Bu üç parametre, istihdam verileri temel alınarak elde edilmiştir. Bunlar sırasıyla büyüklük, başatlık ve uzmanlaşmadır. Büyüklük, başatlık ve uzmanlık için kullanılan istihdam verileri şu şekilde hesaplanmıştır.

e_{TR} : TR82 Bölge’sinin i sektöründeki istihdamı

e_{iTR} : TR82 Bölge’sinin toplam istihdamı

E_i : Türkiye’nin i sektöründeki istihdamı

¹ Analizde kullanılan oranlar, sektörlerin ayırt edilebilmesine yönelik olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda büyüklük, başatlık ve uzmanlaşma için söz konusu oranların belirlenmesinde, TR82 bölgesinin ve Çankırı ilinin istihdam sayıları göz önünde bulundurulmuştur.

Et: Türkiye'nin toplam istihdamı

3-yıldız yöntemi uygulanan bu araştırmada her bir parametre için 3 yıldız alan sektörler aşağıdaki limit değerler seçilerek belirlenmiştir:

Büyüklük: $eTR / Ei \geq 0,008$ ise 1 yıldız; yani TR82 Bölge'sinde i sektöründeki istihdam, Türkiye'deki i sektöründeki istihdamın % 0,8'inden büyükse, i sektörü büyüklükte 1 yıldız almaktadır. Bu büyüklük değeri için 0,008 değerinin alınması tamamı ile bölgenin konjektörü ile alakalıdır.

Başatlık: $eTR / etTR \geq 0,01$ ise 1 yıldız; yani TR82 Bölge'sinde i sektöründeki istihdam, TR82 Bölge'sindeki toplam istihdamın % 1'inden büyükse, i sektörü başatlıkta 1 yıldız almaktadır.

Uzmanlık: $(eTR / etTR)/(Ei/Et) \cdot E \geq 1$ ise 1 yıldız; yani TR82 Bölge'sindeki i sektörünün istihdamının TR82 Bölge'sinde toplam istihdama oranını, Türkiye'deki i sektörünün istihdamın Türkiye'deki toplam istihdama oranına kıyaslandığında elde edilen katsayı 1'den büyükse, i sektörü uzmanlıkta 1 yıldız almaktadır.

Tablo 1. TR82 Bölgesi ve Türkiye geneli için sektörel istihdam verileri

EFİS Rev 1.1. Kodu	Açıklaması	(e_{TR})	(E_t)
14	Diğer madencilik ve taşocakçılığı	216	33 437
15	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	3197	328 653
17	Tekstil ürünleri imalatı	829	373 617
18	Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması	3560	400 677
20	Ağaç ve ağaç mantarı ürünleri imalatı (mobilya hariç)	2967	71 526
22	Basım ve yayım; plak, kaset ve benzeri medyanın çoğaltılması	141	70 709
24	Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	429	83 514
25	Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	568	146 245
26	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	1377	181 725
27	Ana metal sanayi	82	101 976
28	Makine ve teçhizatı hariç; fabrikasyon metal ürünleri imalatı	883	232 804
29	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	1209	232 936
31	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazların imalatı	205	81 351
35	Diğer ulaşım araçlarının imalatı	186	61 696
36	Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalatlar	1092	190 032
40	Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı	593	64 662
41	Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtımı	293	31 720
45	İnşaat	5642	717 148
50	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı, perakende satışı	2784	459 316
51	Motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan toptan ticaret ve ticaret komisyonculuğu	3155	888 845
52	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin dışında kalan perakende ticaret; kişisel ev eşyalarının tamiri	11798	1 779 665
55	Oteller ve lokantalar	2629	665 514
60	Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı	6228	723 061
63	Destekleyici ve yardımcı ulaştırma faaliyetleri;	159	138 381
64	Posta ve telekomünikasyon	1207	91 761
70	Gayrimenkul faaliyetleri	30	44 526
71	Operatörsüz makine ve teçhizat ile kişisel ve ev eşyalarının kiralanması	94	10 568
72	Bilgisayar ve ilgili faaliyetler	6	58 368
74	Diğer iş faaliyetleri	4320	798 542
80	Eğitim	642	170 500
85	Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	1251	198 071
90	Kanalizasyon ve atıkların toplanması, hıfzıssıhha ve benzeri faaliyetler	100	42 908
92	Eğlence, dinlenme, kültür ve sporla ilgili faaliyetler	611	69 540
93	Diğer hizmet faaliyetleri	1070	133 489
		(e_{TR})	(E_t)
		60422	10087751

Tablo 2. Büyüklük parametresi sıralaması göre TR82 Bölgesi sektörleri

EFİS Rev 1.1. Kodu	Açıklaması	Büyüklük
20*	Ağaç ve ağaç mantarı ürünleri imalatı (mobilya hariç)	0,041481419
64*	Posta ve telekomünikasyon	0,013153736
15*	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	0,009727585
41*	Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtımı	0,009237074
40*	Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı	0,009170765
71*	Operatörsüz makine ve teçhizat ile kişisel ve ev eşyalarının kiralanması	0,008894777
18*	Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması	0,008884962
92*	Eğlence, dinlenme, kültür ve sporla ilgili faaliyetler	0,008786310
60*	Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı	0,008613381
93*	Diğer hizmet faaliyetleri	0,008015642
45*	İnşaat	0,007867274
26*	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	0,007577383
52	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin dışında kalan perakende ticaret; kişisel ev eşyalarının tamiri	0,006629338
14	Diğer madencilik ve taşocakçılığı	0,006459910
85	Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	0,006315917
50	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı, perakende satışı	0,006061187
36	Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalatlar	0,005746401
74	Diğer iş faaliyetleri	0,005409859
29	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	0,005190267
24	Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	0,005136863
55	Oteller ve lokantalar	0,003950330
25	Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	0,003883893
28	Makine ve teçhizatı hariç; fabrikasyon metal ürünleri imalatı	0,003792890
80	Eğitim	0,003765396
51	Motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan toptan ticaret ve ticaret komisyonculuğu	0,003549550
35	Diğer ulaşım araçlarının imalatı	0,003014782
31	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazların imalatı	0,002519944
90	Kanalizasyon ve atıkların toplanması, hıfzıssıhha ve benzeri faaliyetler	0,002330568
17	Tekstil ürünleri imalatı	0,002218850
22	Basım ve yayım; plak, kaset ve benzeri medyanın çoğaltılması	0,001994088
63	Destekleyici ve yardımcı ulaştırma faaliyetleri;	0,001149002
27	Ana metal sanayi	0,000804111
70	Gayrimenkul faaliyetleri	0,000673764
72	Bilgisayar ve ilgili faaliyetler	0,000102796

* Belirlenen oranın üstünde kalan sektörler

Tablo 3 Başatlık parametresine göre TR82 Bölgesi sektörleri

EFİS Rev 1. 1. Kodu	Açıklaması	Başatlık
52*	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin dışında kalan perakende ticaret; kişisel ev eşyalarının tamiri	0,195260
60*	Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı	0,103075
45*	İnşaat	0,093377
74*	Diğer iş faaliyetleri	0,071497
18*	Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması	0,058919
15*	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	0,052911
51*	Motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan toptan ticaret ve ticaret komisyonculuğu	0,052216
20*	Ağaç ve ağaç mantarı ürünleri imalatı (mobilya hariç)	0,049105
50*	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı, perakende satışı	0,046076
55*	Oteller ve lokantalar	0,043511
26*	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	0,022790
85*	Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	0,020704
29*	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	0,020009
64*	Posta ve telekomünikasyon	0,019976
36*	Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalatlar	0,018073
93*	Diğer hizmet faaliyetleri	0,017709
28*	Makine ve teçhizatı hariç; fabrikasyon metal ürünleri imalatı	0,014614
17*	Tekstil ürünleri imalatı	0,013720
80*	Eğitim	0,010625
92*	Eğlence, dinlenme, kültür ve sporla ilgili faaliyetler	0,010112
40*	Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı	0,009814
25	Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	0,009401
24	Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	0,007100
41	Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtımı	0,004849
14	Diğer madencilik ve taşocakçılığı	0,003575
31	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazların imalatı	0,003393
35	Diğer ulaşım araçlarının imalatı	0,003078
63	Destekleyici ve yardımcı ulaştırma faaliyetleri;	0,002631
22	Basım ve yayım; plak, kaset ve benzeri medyanın çoğaltılması	0,002334
90	Kanalizasyon ve atıkların toplanması, hıfzıssıhha ve benzeri faaliyetler	0,001655
71	Operatörsüz makine ve teçhizat ile kişisel ve ev eşyalarının kiralanması	0,001556
27	Ana metal sanayi	0,001357
70	Gayrimenkul faaliyetleri	0,000497

* Belirlenen oranın üstünde kalan sektörler

Tablo 4. Uzmanlaşma parametresine göre TR82 Bölgesi sektörleri

EFİS Rev 1.1. Kodu	Açıklaması	Uzmanlaşma
20*	Ağaç ve ağaç mantarı ürünleri imalatı (mobilya hariç)	6,925527614
64*	Posta ve telekomünikasyon	2,196081177
15*	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	1,624068312
41*	Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtımı	1,542175144
40*	Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı	1,531104445
71*	Operatörsüz makine ve teçhizat ile kişisel ve ev eşyalarının kiralanması	1,485026851
18*	Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması	1,483388275
92*	Eğlence, dinlenme, kültür ve sporla ilgili faaliyetler	1,466917809
60*	Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı	1,438046481
93*	Diğer hizmet faaliyetleri	1,338250934
45*	İnşaat	1,313480252
26*	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	1,265081544
52*	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin dışında kalan perakende ticaret; kişisel ev eşyalarının tamiri	1,10680061
14*	Diğer madencilik ve taşocakçılığı	1,078513792
85*	Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	1,054473507
50*	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı, perakende satışı	1,011945012
36*	Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalatlar	0,959389932
74	Diğer iş faaliyetleri	0,903202729
29	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	0,866540658
24	Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	0,857624668
55	Oteller ve lokantalar	0,659527103
25	Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	0,648435176
28	Makine ve teçhizatı hariç; fabrikasyon metal ürünleri imalatı	0,633241724
80	Eğitim	0,628651422
51	Motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan toptan ticaret ve ticaret komisyonculuğu	0,592614928
35	Diğer ulaşım araçlarının imalatı	0,503332755
31	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazların imalatı	0,420717156
90	Kanalizasyon ve atıkların toplanması, hıfzıssıhha ve benzeri faaliyetler	0,38909978
17	Tekstil ürünleri imalatı	0,370447919
22	Basım ve yayım; plak, kaset ve benzeri medyanın çoğaltılması	0,332922904
63	Destekleyici ve yardımcı ulaştırma faaliyetleri;	0,191831497
27	Ana metal sanayi	0,13425026
70	Gayrimenkul faaliyetleri	0,112488164
72	Bilgisayar ve ilgili faaliyetler	0,017162308

* Belirlenen oranın üstünde kalan sektörler

Yapılan analizler sonucunda elde sonuçlar Tablo 2, 3 ve 4'de gösterilmektedir. Bu sonuçlara göre büyüklük ve uzmanlaşma parametrelerine göre sıralamalarının aynı olduğu görülmüştür. Bu parametrelere göre yıldız alan sektörler sıralanmıştır. 3 parametrenin karşılaştırılması ile elde edilen sonuçlara göre 3 yıldız alan sektörler sektör belirlenmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. TR82 Bölgesi'nde üç yıldız alan sektörler

<i>EFİS Rev 1.1 Kodu</i>	<i>Açıklaması</i>
15	Gıda Ürünleri ve içecek imalatı
18	Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması
20	Ağaç ve ağaç mantarı ürünleri imalatı (mobilya hariç)
26	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı
40	Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı
45	İnşaat
60	Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı
64	Posta ve telekomünikasyon
92	Eğlence, dinlenme, kültür ve sporla ilgili faaliyetler
93	Diğer hizmet faaliyetleri

4.2. Çankırı ili 3 Yıldız Alan Çalışması Sonuçları

3-yıldız yönteminin uygulandığı bu aşamada da TR82 Bölgesi'nde uygulanan yöntem takip edilmiştir. Analiz birimi olarak Türkiye referansı ile Çankırı ili bazında 2 kodlu faaliyet sınıflandırılması alınmıştır. Bu üç parametre yine istihdam verileri temel alınarak elde edilmiştir. Büyüklük, başatlık ve uzmanlık için kullanılan istihdam verileri şu şekilde hesaplanmıştır.

ec: Çankırı ilinin i sektöründeki istihdamı

etc: Çankırı ilinin toplam istihdamı

Ei: Türkiye'nin i sektöründeki istihdamı

Et: Türkiye'nin toplam istihdamı *2 kodlu bazda 3 Yıldız Analizi*

3-yıldız yöntemi uygulanan bu araştırmada her bir parametre için 3 yıldız alan sektörler aşağıdaki limit değerler seçilerek belirlenmiştir.

Büyüklik: $e_c / E_i \geq 0,001$ ise 1 yıldız; yani Çankırı ilinin i sektöründeki istihdam, Türkiye'deki i sektöründeki istihdamın % 0,1'inden büyükse, i sektörü büyüklükte 1 yıldız almaktadır. Bu radaki 0,001 değeri Çankırı ilinde genel olarak istihdam eden kişi sayısının TR82 Bölgesindeki istihdamı göz önünde bulundurularak alınmıştır.

Başatlık: $e_c / e_{tc} \geq 0,01$ ise 1 yıldız; yani Çankırı ilinin i sektöründeki istihdam, Çankırı Bölge'sindeki toplam istihdamın % 1'inden büyükse, i sektörü başatlıkta 1 yıldız almaktadır.

Uzmanlık: $(e_c / e_{tc}) / (E_i / E_t) \cdot E \geq 1$ ise 1 yıldız; yani Çankırı ilinin i sektörünün istihdamının Çankırı ilinin toplam istihdama oranını, Türkiye'deki i sektörünün istihdamın Türkiye'deki toplam istihdama oranına kıyaslandığında elde edilen katsayı 1'den büyükse, i sektörü uzmanlıkta 1 yıldız almaktadır.

Yapılan analizler sonucunda elde sonuçlar Tablo 5, 6 ve 7'de gösterilmektedir. Bu sonuçlara göre büyüklük ve uzmanlaşma parametrelerine göre sıralamalarının TR82 Bölge'sinde olduğu gibi benzer olduğu görülmüştür. Bu parametrelere göre yıldız alan sektörler sıralanmıştır. 3 parametrenin karşılaştırılması ile elde edilen sonuçlara göre 3 yıldız alan ilk 20 sektör belirlenmiştir (Tablo 8).

Tablo 6. Çankırı ve Türkiye için sektörlere göre ve toplam istihdam verileri

EFİS Rev 1.1. Kodu	Açıklaması	Çankırı'nın sektördeki istihdamı	Türkiye'nin sektördeki istihdamı
10	Kömür madenciliği	15	43419
13	Metal cevherler madenciliği	24	14652
14	Diğer madencilik ve taşocakçılığı	412	33437
15	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	1183	328653
17	Tekstil ürünleri imalatı	287	373617
18	Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması	678	400677
19	Derinin tabaklanması ve işlenmesi	32	51323
20	Ağaç ve ağaç mantarı ürünleri imalatı (mobilya hariç)	105	71526
21	Kağıt hamuru, kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	16	41346
22	Basım ve yayım; plak, kaset ve benzeri medyanın çoğaltılması	53	70709
23	Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı	6	6435
24	Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	3	83514
25	Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	91	146245
26	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	286	181725
27	Ana metal sanayi	205	101976
28	Makine ve teçhizatı hariç; fabrikasyon metal ürünleri imalatı	283	232804
29	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	490	232936
30	Büro makineleri ve bilgisayar imalatı	55	1159
31	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazların imalatı	290	81351
33	Tıbbi aletler; hassas ve optik aletler ile saat imalatı	*	24971
34	Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork imalatı	2	136278
35	Diğer ulaşım araçlarının imalatı	190	61696
36	Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalatlar	128	190032
37	Geri dönüşüm	315	1188
40	Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı	444	64662
41	Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtımı	12	31720
45	İnşaat	2853	717148
50	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı, perakende satışı	72	459316
51	Motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan toptan ticaret ve ticaret komisyonculuğu	123	888845
52	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin dışında kalan perakende ticaret; kişisel ev eşyalarının tamiri	1612	1779665
55	Oteller ve lokantalar	516	665514
60	Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı	346	723061
63	Destekleyici ve yardımcı ulaştırma faaliyetleri;	14	138381

64	Posta ve telekomünikasyon	6	91761
65	Diğer kredi verme faal.	46	*
66	Zorunlu sosyal güvenlik hariç...	30	*
67	Finansal hizmetler ile....	13	*
70	Gayrimenkul faaliyetleri	2	44526
71	Operatörsüz makine ve teçhizat ile kişisel ve ev eşyalarının kiralınması	32	10568
72	Bilgisayar ve ilgili faaliyetler	*	58368
74	Diğer iş faaliyetleri	754	798542
80	Eğitim	746	170500
85	Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	567	198071
90	Kanalizasyon ve atıkların toplanması, hıfzıssıhha ve benzeri faaliyetler	428	42908
91	Başka yerde sınıflandırılmamış üye olunan kuruluşların faaliyetleri	66	*
92	Eğlence, dinlenme, kültür ve sporla ilgili faaliyetler	119	69540
93	Diğer hizmet faaliyetleri	724	133489
		Çankırı Toplam İstihdam	Türkiye Toplam İstihdam
		15.037	10.087.751

Tablo 7. Büyüklük parametresine göre Çankırı'daki sektörlerin sıralaması

EFİS Rev 1.1. Kodu	Açıklaması	Büyüklük
14*	Diğer madencilik ve taşocaklığı	0,012321680
90*	Kanalizasyon ve atıkların toplanması, hıfzıssıhha ve benzeri faaliyetler	0,009974830
40*	Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı	0,006866475
93*	Diğer hizmet faaliyetleri	0,005423668
80*	Eğitim	0,004375367
45*	İnşaat	0,003978258
15*	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	0,003599541
31*	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazların imalatı	0,003564799
35*	Diğer ulaşım araçlarının imalatı	0,003079616
71*	Operatörsüz makine ve teçhizat ile kişisel ve ev eşyalarının kiralınması	0,003028009
85*	Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	0,002862610
29*	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	0,002103582
27*	Ana metal sanayi	0,002010277
92*	Eğlence, dinlenme, kültür ve sporla ilgili faaliyetler	0,001711245
18*	Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması	0,001692136
13*	Metal cevherler madenciliği	0,001638002
26*	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	0,001573807
20*	Ağaç ve ağaç mantarı ürünleri imalatı (mobilya hariç)	0,001467998
28*	Makine ve teçhizatı hariç; fabrikasyon metal ürünleri imalatı	0,001215615

74	Diğer iş faaliyetleri	0,000944221
23	Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı	0,000932401
52	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin dışında kalan perakende ticaret; kişisel ev eşyalarının tamiri	0,000905788
55	Oteller ve lokantalar	0,000775341
17	Tekstil ürünleri imalatı	0,000768166
22	Basım ve yayım; plak, kaset ve benzeri medyanın çoğaltılması	0,000749551
36	Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalatlar	0,000673571
19	Derinin tabaklanması ve işlenmesi	0,000623502
25	Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	0,000622243
60	Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı	0,000478521
21	Kağıt hamuru, kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	0,000386978
41	Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtılması	0,000378310
10	Kömür madenciliği	0,000345471
50	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı, perakende satışı	0,000156755
51	Motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan toptan ticaret ve ticaret komisyonculuğu	0,000138382
63	Destekleyici ve yardımcı ulaştırma faaliyetleri;	0,000101170

* Belirlenen oranın üstünde kalan sektörler

Tablo 8. Başatlık parametresine göre Çankırı'daki sektörlerin sıralaması

EFİS Rev 1.1.Kodu	Açıklaması	Başatlık
45*	İnşaat	0,18973199
52*	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin dışında kalan perakende ticaret; kişisel ev eşyalarının tamiri	0,10720223
15*	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	0,07867261
74*	Diğer iş faaliyetleri	0,05014298
80*	Eğitim	0,04961096
93*	Diğer hizmet faaliyetleri	0,04814790
18*	Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması	0,04508878
85*	Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	0,03770699
55*	Oteller ve lokantalar	0,03431536
29*	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	0,03258629
40*	Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı	0,02952717
90*	Kanalizasyon ve atıkların toplanması, hıfzıssıhha ve benzeri faaliyetler	0,02846312
14*	Diğer madencilik ve taşocakçılığı	0,02739908
60*	Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı	0,02300991
37*	Geri dönüşüm	0,02094833
31*	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazların imalatı	0,01928576
17*	Tekstil ürünleri imalatı	0,01908625
26*	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	0,01901975
28*	Makine ve teçhizatı hariç; fabrikasyon metal ürünleri imalatı	0,01882024

27*	Ana metal sanayi	0,01363304
35*	Diğer ulaşım araçlarının imalatı	0,01263550
36	Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalatlar	0,00851234
51	Motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan toptan ticaret ve ticaret komisyonculuğu	0,00817982
92	Eğlence, dinlenme, kültür ve sporla ilgili faaliyetler	0,00791381
20	Ağaç ve ağaç mantarı ürünleri imalatı (mobilya hariç)	0,00698278
25	Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	0,00605174
50	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı, perakende satışı	0,00478819
91	Başka yerde sınıflandırılmamış üye olunan kuruluşların faaliyetleri	0,00438917
30	Büro makineleri ve bilgisayar imalatı	0,00365764
22	Basım ve yayım; plak, kaset ve benzeri medyanın çoğaltılması	0,00352464
65	Diğer kredi verme faal.	0,00305912
19	Derinin tabaklanması ve işlenmesi	0,00212808
71	Operatörsüz makine ve teçhizat ile kişisel ve ev eşyalarının kiralanması	0,00212808
66	Zorunlu sosyal güvenlik hariç...	0,00199508
13	Metal cevherler madenciliği	0,00159606
21	Kağıt hamuru, kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	0,00106404
10	Kömür madenciliği	0,00099754
63	Destekleyici ve yardımcı ulaştırma faaliyetleri;	0,00093104
67	finansal hizmetler ile....	0,00086453
41	Suyun toplanması, artırılması ve dağıtımı	0,00079803
23	Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı	0,00039902
64	Posta ve telekomünikasyon	0,00039902
24	Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	0,00019951
34	Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork imalatı	0,00013301
70	Gayrimenkul faaliyetleri	0,00013301

* Belirlenen oranın üstünde kalan sektörler

Tablo 9. Uzmanlaşma parametresine göre Çankırı'daki sektörlerin sıralaması

EFİS Rev 1.1. Kodu	Açıklaması	Uzmanlaşma
14*	Diğer madencilik ve taşocakçılığı	8,266145871
90*	Kanalizasyon ve atıkların toplanması, hıfzıssıhha ve benzeri faaliyetler	6,691733722
40*	Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı	4,606456676
93*	Diğer hizmet faaliyetleri	3,638532351
80*	Eğitim	2,935266907
45*	İnşaat	2,668862099
15*	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	2,414795166
31*	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazların imalatı	2,391488276
35*	Diğer ulaşım araçlarının imalatı	2,065997288
71*	Operatörsüz makine ve teçhizat ile kişisel ve ev eşyalarının kiralanması	2,03137605
85*	Sağlık işleri ve sosyal hizmetler	1,920416014
29*	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı	1,41121317

27*	Ana metal sanayi	1,348618281
92*	Eğlence, dinlenme, kültür ve sporla ilgili faaliyetler	1,14800936
18*	Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması	1,135189681
13*	Metal cevherler madenciliği	1,098872957
26*	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	1,055806934
20*	Ağaç ve ağaç mantarı ürünleri imalatı (mobilya hariç)	0,984823753
28	Makine ve teçhizatı hariç; fabrikasyon metal ürünleri imalatı	0,815509739
74	Diğer iş faaliyetleri	0,633441827
23	Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı	0,625512299
52	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin dışında kalan perakende ticaret; kişisel ev eşyalarının tamiri	0,607658997
55	Oteller ve lokantalar	0,520146475
17	Tekstil ürünleri imalatı	0,515333555
22	Basım ve yayım; plak, kaset ve benzeri medyanın çoğaltılması	0,502845223
36	Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalatlar	0,451872992
19	Derinin tabaklanması ve işlenmesi	0,418283851
25	Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	0,417439479
60	Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı	0,321021645
21	Kağıt hamuru, kağıt ve kağıt ürünleri imalatı	0,259608936
41	Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtımı	0,253793925
10	Kömür madenciliği	0,231763263
50	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı, perakende satışı	0,105160847
51	Motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan toptan ticaret ve ticaret komisyonculuğu	0,092835105
63	Destekleyici ve yardımcı ulaştırma faaliyetleri;	0,067871075
64	Posta ve telekomünikasyon	0,043865821
70	Gayrimenkul faaliyetleri	0,030133492
24	Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	0,024098784
34	Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork imalatı	0,009845491

* Belirlenen oranın üstünde kalan sektörler

Yapılan analizler sonucunda elde sonuçlar Tablo 7, 8 ve 9'de gösterilmektedir. Bu sonuçlara göre büyüklük ve uzmanlaşma parametrelerine göre sıralamalarının TR82 Bölge'sinde olduğu gibi benzer olduğu görülmüştür. Bu parametrelere göre yıldız alan sektörler sıralanmıştır. 3 parametrenin karşılaştırılması ile elde edilen sonuçlara göre 3 yıldız alan sektörler Tablo 10'daki gibi belirlenmiştir.

Tablo 10. Çankırı’da üç yıldız alan sektörler

EFİS Rev 1.1 Kodu	Açıklaması
14	Diğer madencilik ve taş ocakçılığı
15	Gıda Ürünleri ve içecek imalatı
18	Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması
26	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı
27	Ana metal sanayi
29	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı
31	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazların imalatı
40	Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı
45	İnşaat
80	Eğitim
90	Kanalizasyon ve atıkların toplanması, hıfzıssıhha ve benzeri faaliyetler
93	Diğer hizmet faaliyetleri

4.3. Yıldız Alan Çalışması Sonuçları

TR82 Bölgesi ve Çankırı ili 3 yıldız analiz sonuçları tek tek sınıflandırılmış ve elde edilen sonuçlar karşılaştırılarak hem TR82 Bölgesi’nde hem de Çankırı ilinde 3 yıldız alan sektör belirlenmiştir (Tablo 11).

Tablo 11. Hem bölgede hem de Çankırı’da üç yıldız alan sektörler

EFİS Rev. 1.1. Kodu	Açıklaması
45	İnşaat
15	Gıda ürünleri ve içecek imalatı
93	Diğer hizmet faaliyetleri
18	Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması
26	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı
40	Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı

Tablo 12. Çankırı’da üç yıldız alıp TR82 Bölgesi’nde üç yıldız alamayan sektörler

EFİS Rev 1.1 Kodu	Açıklaması
14	Diğer madencilik ve taş ocakçılığı
27	Ana metal sanayi
29	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı
31	Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazların imalatı
80	Eğitim
90	Kanalizasyon ve atıkların toplanması, hıfzıssıhha ve benzeri faaliyetler

Tüm bölge ve illerde “diğer hizmet faaliyetlerinde” birçok firmanın yer alabileceği göz önünde bulundurularak ve aynı zamanda bu tür işletme faaliyetlerinin kümelenme analizinde belirgin bir role sahip olamayacağı düşünülerek alan çalışması safhasından çıkarılmasına karar verilmiştir. “Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı” sektöründe yer alan firmalar değerlendirildiğinde burada yer alan firmaların büyük bir kısmının yanlış kodlanarak bu sektör altında toplandığı tespit edilmiş ve bu sektör de çalışmanın bu safhasından çıkartılmıştır. “Metalik olmayan diğer minarelerin imalatı” sektöründe faaliyet gösteren firmaların faaliyet konularının beton üretimi olduğu saptanmış ve bu firmaların hepsinin aynı zamanda İnşaat sektörü içinde sınıflandırılan firmalar olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda bu firmalar inşaat sektöründe değerlendirmeye alınmıştır. “Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı” sektöründe yer alan firmalar çalışmanın ikinci aşamasında/ağ analizlerinde; firmaların ilişkisinin “inşaat” sektörü mü “Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı” sektörü mü (beton üretimi faaliyet alanı) olduğu belirlenerek tekrar çalışmaya dahil edilmiştir. Yine, elde edilen sonuçlara göre Çankırı ilinde 3 yıldız alan ve ilde öne çıkan Diğer madencilik ve taşocakçılığı sektörünün çalışmaya eklenmesi uygun görülmüştür. Bu bağlamda çalışmanın ikinci aşamasında, saha çalışmasının yapılacağı sektörler şu şekilde belirlenmiştir:

1. İnşaat
2. Gıda ürünleri ve içecek imalatı
3. Giyim Eşyası, imalatı, kürkün işlenmesi ve boyanması
4. Diğer madencilik ve taşocakçılığı

Bununla beraber, TR82 bölgesinden farklı olarak, Çankırı ilinde öne çıkan sektörler Tablo 12 kapsamında belirtilmiştir. Bu sektörlerin TR82 bölgesinde farklı olarak Çankırı için özel önem sahip sektörler olduğu ortaya çıkmaktadır.

5. SAHA ÇALIŞMASI VE ANALİZİ

5.1. Saha Çalışması Yöntemi

İstatistiksel haritalama çalışmasını takiben “Önceliklendirme” yaklaşımının geliştirilmesi için alan çalışmasından elde edilen veriler saha çalışmasında kullanılmıştır. Alan çalışmasındaki 3 yıldız derecelendirme sonucunda bulunan iş kümelerinin önceliklendirilmesi için sosyal ağ düzeneği analizlerinden faydalanılmıştır. Önceliklendirilen iş kümeleri içinde yer alan firmaların diğer iş kümelerinde bulunan firmalar ile bağlantılarını değerlendirmesi suretiyle bu iş kümeleri için yol haritalarının geliştirilmesi planlanmıştır.

Ağ düzeneği analizleri, diğer sosyal bilimler analizlerinden farklılık göstermektedir. Ağ düzeni ile birçok seviyede analiz yapıldığı için mikro-makro analiz dereceleri arasındaki bağlantıyı gösterebilmektedir (Kilduff ve Tsai, 2003: 23). Yapılan çalışmalar, örgüt ağ düzeneğinde bilgi veren kişilerin (*informants*), ağın tümünün analizinde önemli bir rolü olduğunu belirtirken, bir ya da birkaç ağ düzeneği üyesinin bilgisinden yola çıkılarak ağ yapısındaki ilişki şekilleri hakkında bilgi sahibi olunabileceğini ifade etmektedir (Burt, 1983). Sosyal ağ düzeneği analizlerinde kullanılan iki yaklaşımdan biri sosyo-merkezci (*sociocentric*) yaklaşımdır. Bu yaklaşım kapsamında, ağ yapısı tümünden incelemekte, aktör ilişkileri de bunun sadece bir parçasını oluşturmaktadır. Mevcut literatürde yer alan çalışmalarda, yapısal boşlukları dolduran alt sektör aktörlerinin, sosyal sermaye elde etmede avantaj sahibi olduğu belirtmektedir (Burt, 1992).

Bu çalışmanın saha araştırmasında, sadece iş kümelerinin Çankırı iline kattığı ekonomik değer ve faydaları değil, aynı zamanda il kapsamındaki işletmelerin sosyal sermaye getirisi de değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, sosyo-merkeziyetçi bakış açısından yola çıkılarak, belirlenen sektörlerdeki firma yöneticileri ile anket uygulaması yapılmıştır.

Örgütler arası ilişkilere ağ düzeneği çerçevesinde bakıldığında, en çok kullanılan veri toplama yöntemi, isim listesi (*rostor*) yöntemidir. Bu yöntemde, ağ düzeneği içinde yer alan üyeler bir listeye yazılmaktadır. Aktörlerin kendileri ile ilişkileri olan aktörleri listeden bularak işaretlemesi istenmekte ve bu şekilde sosyal ağ düzeneği ilişki düzeyleri oluşturulmaktadır. Bu araştırmada belirlenen iş kümelerindeki firma yöneticilerine 2 gruptan oluşan bir anket formu uygulanmıştır (EK-1). Birinci bölümde, mülakat yapılan firmayı tanımlayıcı sorulara yer verilmiştir. Bu bölümde firmanın demografik özelliklerinden; faaliyet gösterdiği alan, çalışan sayısı, kuruluş yapısı (şahıs firması, aile ortaklığı ya da farklı ailelerin ortaklığı), üretim kapasitesi, faaliyet yılı gibi bilgiler yanıtlayıcılara yöneltilmiştir.

Bu bölümü, örgütsel ağ düzeneğinin genel nitelikleri ve ağ düzeneği ilişki nitelikleri ile ilgili sorular takip etmiştir. İkinci bölümdeki sorularla, firmalar ve oluşturdukları iş kümeleri hakkında daha geniş bilgi toplanmaya çalışılmıştır. Sosyal ağ düzeneğindeki veriler toplanırken genellikle analiz edilebilir (ölçülebilir) bir sürü ilişki setinden seçim yapılmaktadır. Anket soruları oluşturulurken, araştırma için firmalar arasındaki ilişki şekli ve düzeyinin belirlenmesi önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, çalışmalarda seçilen ilişki şeklinin birebir uygulanmasından çok araştırmaya faydalı olabilecek ilişki şekillerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, sosyal ağ düzeneğindeki aktörlerin ilişki şekli, düzeyi, yapısı ve sürekliliğini ölçmeye yönelik sorular hazırlanmıştır. Böylelikle hem firmanın içinde bulunduğu iş kümesi ve kümeleri ortaya çıkartılarak, hem de farklı tiplerdeki iş kümelerinin nasıl harekete geçirilebileceği ve nasıl desteklenebileceği belirlenmiştir.

5.2. Saha Çalışması Alanı ve Örneklem Yöntemi

Bu çalışmanın araştırma alanı, Çankırı ilinde imalat ve hizmet sektörü ile ön plana çıkan örgütler ve bu örgütlerin ilişkide buldukları Çankırı Ticaret ve Sanayi Odası, Çankırı Ticaret Borsası ve Çankırı ilindeki diğer kurumlardır. Bu bağlamda, Çankırı Ticaret ve Sanayi Odasına bağlı küçük ve orta büyüklükteki şirketler ile anket yolu ile veri toplanmıştır.

İç Anadolu Bölgesinde yer alan, ancak Karadeniz geçiş noktasında da bir bölümü bulunan Çankırı, sağlanan yatırım teşvikleri ile birçok firmanın tercih edebileceği yatırım ortamına sahip bir ildir. Coğrafi olarak Çankırı iline sınırı olan iller, Ankara, Çorum, Kastamonu, Kırıkkale, Zonguldak ve Bolu'dur. Çankırı'da faaliyet gösteren firmaların KOBİ olması sebebi ile firmaların sahipliği ve yöneticiliği iç içe geçmiş durumdadır. Firmaların büyük çoğunluğunda, firma sahibi olan ailenin üyeleri, aynı zamanda firmayı da yönetmektedir.

KOBİ'lere yönelik ülkeler arası ortak bir tanımlama yapılabilmesi oldukça güçtür. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinde farklılıklar ve bunun sonucunda üretilen ürünlerin kalitesinde, girdi ve çıktı kalitesindeki farklılıklar, işgücü ve maliyetinin çeşitlilik göstermesi ve kullanılan teknoloji farklılıkları ortak sınıflandırma yapılmasının önünde engel oluşturmaktadır. Genellikle işletmelerde istihdam edilen çalışanlar, örgüt büyüklüğünün seçiminde temel ölçüt olarak alınmaktadır. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) , "imalat sanayi sektöründe 1- 50 arası işçi çalıştıran sanayi işletmeleri küçük; 51- 150 arası işçi çalıştıran sanayi işletmeleri ise orta ölçekli sanayi işletmelerini ifade eder" şeklinde bir tanımlama yapmıştır. KOBİ Teşvik Kararnamesi'nde yer alan Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) tanımlaması şu şekildedir:

"İmalat ve tarımsal sanayi sektöründe faaliyette bulunan işletmelerden, kanuni defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makine ve teçhizat, tesis taşıt araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşları toplamının net tutarı 400 milyar TL'yi geçmeyen işletmelerden, "1 ile 9 arası iş gören çalıştıranlar mikro, 10 ile 49 arası iş gören çalıştıranlar küçük, 50 ile 250 arası iş gören çalıştıranlar ise orta ölçekli işletme sınıfına girmektedir"
(www.kobinet.org.tr).

Bu tanımdan yola çıkılarak, Çankırı ilinde faaliyet gösteren, 10–49 işçi çalıştıran ve küçük ölçekli firma olarak adlandırabileceğimiz firmalar ile 50–250 işçi çalıştıran orta ölçekli firmalarla anket yolu ile veri toplanmıştır. Ancak bu küçük ve orta büyüklükteki firmaların ilişkide bulunduğu mikro, küçük ve orta ölçekli tüm firmaların hepsinin birbirleri ile ticari ya da sosyal ilişkisi bulunması araştırmanın kapsamının

genişletilmesine neden olmuştur. Çankırı ilinde faaliyet gösteren mikro, küçük ve orta büyüklükteki firmalar örneklemimizi oluşturmuştur.

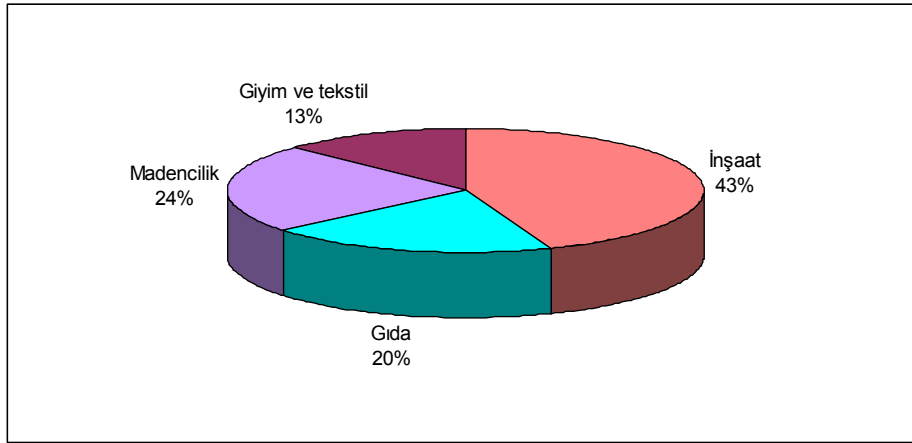
Çankırı il sınırları içerisindeki firmaların diğer firmalar ile etkileşiminin çıkartılması için bu firma yöneticileri ile anket yapılmıştır. Bu anketler sonucunda elde edilen verilerle analiz yapılırken, firmaların genel özelliklerinin ve faaliyet gösterdikleri sektörlerin temel niteliklerinin ortaya çıkarılması amaçlandığından, niceliksel bir analiz yolu seçilmiştir. Bu bağlamda, SPSS (*Statistical Package for the Social Sciences*) istatistik paket programından yararlanılarak değişkenlerin genel özellikleri ifade edilmiştir.

Anket formunda yer alan sorular genel olarak özgün sorulardır ve temel olarak anket yapılan firma ve etkileşim içinde bulunduğu firmalarla olan ilişki yapısını anlamaya yöneliktir. Bu bağlamda bu sorular, ilişkinin şekli, süresi, sıklığı, görüşülen kişilerle tanışıklık ve ilişki dereceleri ile örgütsel alanda birincil ve ikincil bağları anlamaya yönelik bilgileri elde etmeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda örgütsel alanda politik güç ve örgütte güçlü görülmenin anlaşılabilmesi için temel güç ölçütlerinin alanda nasıl algılandığı anlaşılmaya çalışılmıştır.

5.3. Saha Analiz Sonuçları

5.3.1. Firmaların Genel Özellikleri

Alan çalışmasından elde edilen 4 sektörde faaliyet gösteren (Ticaret Sanayi Odası kayıtlı) 174 firma saha çalışmasına dahil edilmiştir. Firmaların sektörlere göre dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir (Şekil 2).

Şekil 2. Firmaların sektörlere göre dağılımı

Yapılan anketler sonucunda bu firmalardan 61'ine ulaşılmıştır². Bu firmaların %62,3'ünün aile şirketi olduğu ve sahiplerinin % 80,3'ü Çankırlı olduğu tespit edilmiştir.

Firmalara anket amacı ile gidilen kişilerin büyük çoğunluğu, firmaların hem sahibi hem de yöneticisidir (% 69'u hem firma sahibi/ortağı hem de yöneticisidir). Bu kimselerin % 39,3'ü en az iki yıllık üniversite mezunu, % 49,2'si lise mezunu iken % 11,5'i ilköğretim mezunudur (Tablo 13).

Tablo 13. Firmaların genel özellikleri

		Frekans	Yüzde
Katılımcının Firmadaki Pozisyonu	Firma Sahibi	42	68,9
	Ücretli Yönetici	19	31,1
Katılımcının Cinsiyeti	Erkek	57	93,4
	Bayan	4	6,6
Katılımcının Eğitim Durumu	İlkokul	2	3,3
	Ortaokul	5	8,2
	Lise	30	49,2
	Yüksek Okul	8	13,1
	Üniversite	15	24,6
	Lisansüstü	1	1,6
Firma Türü	Şahıs Firması	14	23,0
	Aile Ortaklığı	38	62,3
	Farklı Ailelerin Ortaklığı	9	14,8

² Saha çalışmasında firmaların çoğunluğunun artık faaliyet göstermediği tespit edilmiştir.

Tablo 14. Firma sahipleri ve yöneticilerinin genel özellikleri

			Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Yönetici firma sahibi	Erkek	42	100
		Kadın	0	0
	Profesyonel yönetici	Erkek	15	78,9
		Bayan	4	21,1
Eğitim	Yönetici firma sahibi	İlkokul	2	4,8
		Ortaokul	4	9,5
		Lise	24	57,1
		Yüksek Okul	3	7,1
		Üniversite	8	19,0
	Profesyonel yönetici	Lisansüstü	1	2,4
		İlkokul	0	0
		Ortaokul	1	5,3
		Lise	6	31,6
		Yüksek Okul	5	26,3
Doğum Yeri	Yönetici firma sahibi	Üniversite	7	36,8
		Lisansüstü	0	0
	Profesyonel yönetici	Çankırı	37	88,1
		Diğer	5	11,9
Profesyonel yönetici	Çankırı	13	68,4	
	Diğer	6	31,6	

Firma sahipleri ile yöneticilerin genel özelliklerini değerlendiren veriler, Tablo 14 kapsamında sunulmuştur. Firma sahipliğinin erkeklerde olduğu ve genel olarak eğitim düzeylerinin lise seviyesinde olduğu görülmektedir.

Firma sahiplerinin bir diğer özelliği ise Çankırlı olmalarıdır. Profesyonel yöneticilerde ise Çankırlı olma oranı daha düşük bir değer göstermektedir.

Tablo 15. Yatırım vizyonu

Sorular	Evet		Hayır	
	Sıklık	%	Sıklık	%
Herhangi bir iş faaliyetinde yatırım projeniz var mı?	37	60,7	22	36,1
Bu projeniz bulunduğunuz sektörde mi?	32	86,5	5	13,5
Projenizi Çankırı'da mı gerçekleştirmeyi düşünüyorsunuz?	33	91,7	3	8,3

Yanıtlayıcıların, gelecekteki yatırım davranışlarına ilişkin değerler Tablo 15 kapsamında sunulmuştur. Bu kapsamda, firmaların yarısından fazlasının bir yatırım

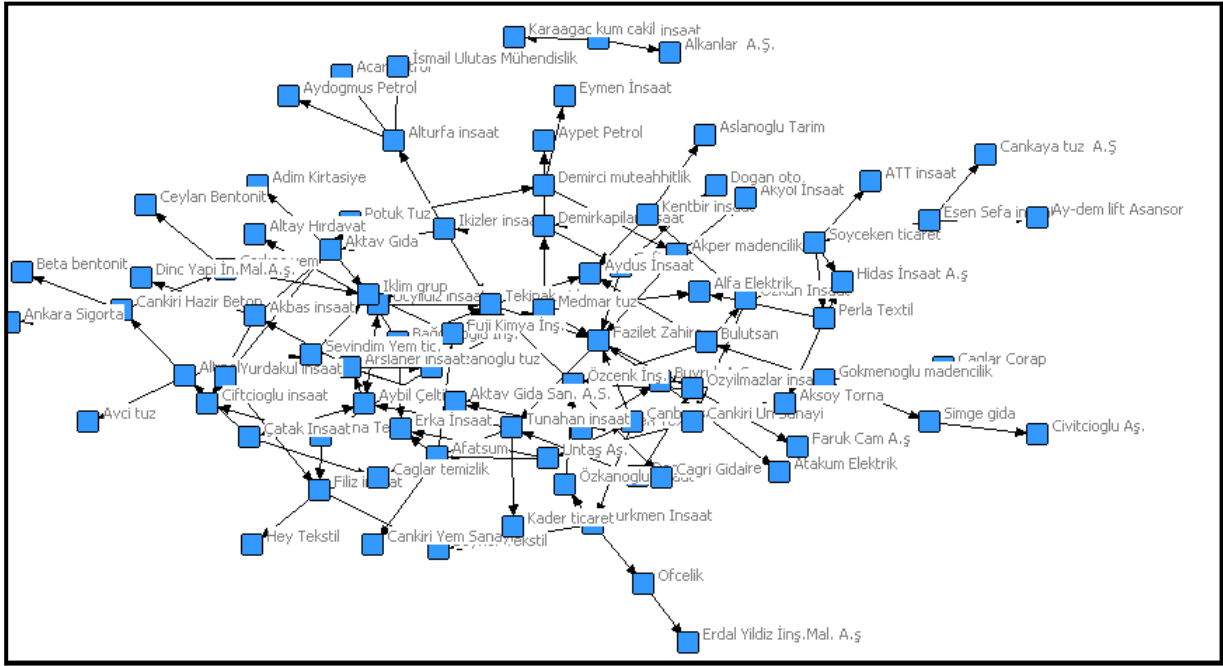
projesinin olduğu ve büyük çoğunluğunun bulunduğu sektörde Çankırı'ya yatırım yapmayı düşündüğü ortaya çıkmaktadır.

5.3.2. Saha Çalışması Ağ Analizi Sonuçları

Bu çalışmada toplam 174 firmaya anket için gidilmiş ancak bu firmaların 61 tanesine ulaşılabilmektedir. Ulaşılamayan firmaların çoğu kapatılmış ya da TSO kayıtlı olup henüz faaliyete geçmemiş firmalardır. Bu 61 firmanın Çankırı ilinde en çok ilişkide buldukları 3 firma sorulduğunda, bu firmalardan 13'ünden firma ismi alınamamış, 3 tanesinden eksik bilgi alınabilmektedir (tek firma ismi belirtilmiştir). Böylece yapılan anketler sonucunda toplam 121 firma ismi ağ analizine dahil edilebilmiştir.

Örgüt ağ düzeneğindeki aktörler (*nodes*) topluluğu olarak ifade edilmekte iken bu aktörler arasındaki ilişkiler de bağlarla (*edges*) açıklanmaktadır. Bir ağın büyüklüğü (*size*) o ağın aktör sayısı ile açıklanmaktadır. Bu araştırmada 121 firma ağ düzeneği içinde bulunduğu için büyüklüğü de 121 olarak ifade edilmektedir. Eğer bir ağ düzeneğinde aktörlerin birbirleri ile ilişkileri (bağ) rakamsal bir değerle ifade edilirken, ağırlıklı bir oran kullanılır ise ağırlıklı/değerli bir ağ düzeneğinden bahsediliyor demektir. Eğer bağlar sadece ilişkinin var olup olmadığını belirtiyorsa (ilişki varsa 1, yoksa 0 değeri alır), ağ düzeneği ikili (*binary*) olarak ifade edilmektedir (Özkan-Canbolat, 2008). Bu çalışmada ilişkiler hem ikili ağ düzeneği matrisi oluşturularak incelenmeye çalışılmıştır.

Sosyal ağ düzeneği analizlerinde en önemli kavram sosyo-matristir. Eğer bir ağ düzeneğinin büyüklüğü n ise sosyo-matrisin gösterdiği bağ eleman sayısı da $n*n$ olur. Bu çalışmada incelenen ağ düzeneğinde bağ sayısı 14.641'dir ve bu aynı zamanda sosyo-matrisin eleman sayısıdır (Şekil 3).

Şekil 3. Çankırı ili ağ analizi ilişki şeması

UCINET 6.0 programından elde edilen veriler doğrultusunda Çankırı ilinde öne çıkan temel sektörlerin yan sektörlerin belirlenmesinde firmaların (aktörlerin) ilişki niteliklerinden faydalanılmıştır. Bu bağlamda, ağ analizlerinde sıkça kullanılan yapısal boşluğu dolduran bağlar ve merkez- kenardaki ilişki bağlarının değişkenlerini oluşturmaktadır. Burkhardt ve Brass (1993), sosyal ağ düzeneğinde merkezi konum ve güç arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışmasında merkeziliği ölçmek için içsellik derecesini (*indegree*) kullanmıştır. Bu araştırmada da ağ düzeneğinde merkezilik derecesi için aynı ölçüt kullanılmıştır. İçsellik merkeziliği dereceleri hesaplanırken, bağların ağırlıklı oranları göz önünde bulundurulmuş ve aktörün bağları tüm diğer olası bağ sayısına bağlı hesaplanmıştır. Ağ düzeneği niteliklerinden biri olarak belirlenen yapısal boşluğu dolduran bağların ölçülmesinde ise Burt (1997) ve Freeman (1977) tarafından önerilen arasındalık (*betweenness*) indeksi kabul edilmiştir. UCINET programından elde edilen sonuçlar ayrıntılı olarak Ek-2’de sunulmaktadır.

“İçsellik derecesi (*indegree of node*), bir aktörün kabul etme derecesinin ağdaki tüm olası aktör sayısına oranı olarak ifade edilmektedir. Başka bir ifade ile bağların içsellik derecesi, bir bağlantıdaki aktöre (i) gelen bağ sayılarının tüm olası diğer aktör

sayılarına oranıdır. Aşağıda, ağırlıklı oranlara bağlı formülle ifade edilmektedir.

$$Indegree^{ağırlıklı}(i) = \frac{1}{g} \sum_{j=1}^g x_{ji} \quad (\text{tüm diğer bağ sayısına kendi dâhil bağlı}).$$

Arasındalık merkeziliği, başka iki aktör (j ve k) arasında yer alan aktörün (i) olası bağ çiftlerindeki en kısa mesafe (jeodezik mesafe) sayılarının bu iki nokta (j ve k) arasındaki tüm olası kısa yol (jeodezik mesafe) sayısına oranıdır. Aşağıdaki formülde g aktör sayısını ifade ederken,

$GPaths_{j \rightarrow i \rightarrow k}$ j ve k arasındaki jeodezik mesafeyi (i noktasından geçen),

$GPaths_{j \rightarrow k}$ j ve k arasındaki jeodezik mesafeyi belirtmektedir.

$$Betweenness(i) = \sum_{j=1}^g \sum_{k=1}^g \frac{GPaths_{j \rightarrow i \rightarrow k}}{GPaths_{j \rightarrow k}} \quad (\text{Özkan-Canbolat, 2008})''.$$

Bu çalışmada, ilk olarak ağ düzeneğinde yer alan firmaların merkezilik derecelerine bakılmıştır. Ağ düzeneğinin ortalama merkezilik derecesi 2,033 bulunmuştur.

Buradan yola çıkılarak 2,033 derecesini ve üstünü alan firmalar belirlenmiş ve yüksek dereceden düşük dereceye kadar sıralanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre yüksek merkezilik derecesi alan firmaların % 52,1'i *İnşaat sektöründe*, % 14,6'sı *Gıda ürünleri, içecek ve tütün imalatı sektöründe* faaliyet gösterdiği, %10,4'ü *Madencilik ve taşocakçılığı sektöründe* faaliyet gösterdiği ve % 6,3'ünün *Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması sektöründe* faaliyet gösterdiği bulunmuştur (Tablo 16).

Tablo 16. Sektör açıklamaları

Sektörler	Sektör adı
1	Gıda ürünleri, içecek ve tütün imalatı
2	İnşaat
3	Madencilik ve taşocaklığı
4	Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması
5	Motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan toptan ticaret ve ticaret komisyonculuğu
6	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı, motorlu taşıt yakıtının perakende satışı
7	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı
8	Diğer iş faaliyetleri
9	Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalatlar
10	Motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan perakende ticaret ve ev eşyalarının tamiri
11	Zorunlu sosyal güvenlik hariç sigortacılık...
12	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı, perakende satışı

Tablo 17. Merkezilik Derecelerine Göre Sektör Sıklıkları

Sektörler	Sıklık	Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	7	14,6	14,6
2	25	52,1	66,7
3	5	10,4	77,1
4	3	6,3	83,3
5	2	4,2	87,5
6	2	4,2	91,7
7	2	4,2	95,8
8	1	2,1	97,9
9	1	2,1	100,0
Toplam	48	100,0	

Bu bağlamda, Çankırı ilinde kalkınma potansiyeli gösteren ana sektörler olarak aşağıda belirtilen 4 sektör bulunmuştur.

- Gıda ürünleri, içecek ve tütün imalatı
- İnşaat
- Madencilik ve taşocakçılığı
- Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması

Ağ analizi çalışmalarının ikinci basamağını yapısal boşlukları doldurma dereceleri oluşturmaktadır. Ağ analizin dahil edilen firmaların yapısal boşlukları doldurma dereceleri belirlenirken UCINET 6.0 programının hesapladığı baskı-sınırlama ölçüsü (constraint degree) kullanılmıştır. Bu ölçüm başka iki aktör arasında yer alan aktörün olası tüm ilişki sayılarının (en kısa mesafedeki) diğer iki aktör arasındaki tüm olası ilişki sayısına oranıdır (Burt, 1992: 55).

Tablo 18. Yapısal Boşluk Doldurma Derecelerine Göre Sektör Sıklıkları

Sektörler	Sıklık	Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	10	11,6	11,6
2	40	46,5	58,1
3	11	12,8	70,9
4	6	7,0	77,9
5	4	4,7	82,6
6	5	5,8	88,4
7	2	2,3	90,7
8	1	1,2	91,9
10	5	5,8	97,7
11	1	1,2	98,8
12	1	1,2	100,0
Toplam	86	100,0	

Elde edilen sonuçlar Tablo 16'da gösterilmiştir. Yüksek yapısal boşlukları doldurma derecesi alan firmaların % 46,5'i inşaat sektöründe, %12,8'i madencilik ve taşocakçılığı sektöründe, %11,6'sı gıda ürünleri, içecek ve tütün imalatı sektöründe ve % 7'si giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması sektöründe faaliyet gösterdiği bulunmuştur. Bu 4 ana sektörü, % 5,2'lik oran ile motorlu taşıtlar ve

motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı, motorlu taşıt yakıtının perakende satışı ve motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan perakende ticaret ve ev eşyalarının tamiri sektörleri izlemektedir.

Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı, motorlu taşıt yakıtının perakende satışı sektöründe faaliyet gösteren firmaların da, akaryakıt ürünleri satışı ile ilgilendikleri görülürken; motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan perakende ticaret ve ev eşyalarının tamiri sektöründe firmaların daha çok elektrik malzemeleri satış, kırtasiye ve basit tamir bakım işlerinde faaliyet gösterdikleri belirlenmiştir. Motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan toptan ticaret ve ticaret komisyonculuğu sektöründe faaliyet gösteren firmalar % 4,7'lik oranla, ağda yapısal boşlukları doldurma kapasitesi gösterdiği bulunmuştur. Bu firmaların hepsi zahirecilik olarak adlandırılan, toptan tarım ürünleri satışı yapmaktadır. Yine alandaki yapısal boşlukları dolduran firmaların % 2,3'ü metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı sektöründe yer almaktadır. Bu sektörde faaliyet gösteren firmaların hepsi hazır beton imalatı faaliyetini göstermektedir. Bu sektörleri % 1,2'lik pay ile zorunlu sosyal güvenlik hariç sigorta ve emeklilik fonları ile ilgili faaliyetler, motorlu taşıtlar ve motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı, perakende satışı ve diğer iş faaliyetleri sektörleri takip etmektedir. Bu sektörlerde faaliyet gösteren firmaların sigortacılık, otomotiv tamiri ve temizlik alanlarında işletme faaliyetlerinde buldukları belirlenmiştir.

Bu kapsamda, Çankırı ilinde kalkınma potansiyeli gösteren alt sektörler olarak aşağıdaki sektörler belirlenmiştir:

- Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı, motorlu taşıt yakıtının perakende satışı (Akaryakıt satışı)
- Motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan toptan ticaret ve ticaret komisyonculuğu sektörü (Zahirecilik)
- Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı (Hazır Beton üretimi)
- Zorunlu sosyal güvenlik hariç sigorta ve emeklilik fonları ile ilgili faaliyetler (Sigortacılık)
- Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı, perakende satışı (Otomotiv tamiri)

- Diğer iş faaliyetleri sektörleri (Temizlik işleri)

Tablo 19. Kümelenme Katsaylarına Göre Sektör Sıklıkları

Sektörler	Sıklık	Yüzde	Kümülatif Yüzde
1	7	12,1	12,1
2	30	51,7	63,8
3	7	12,1	75,9
4	4	6,9	82,8
5	3	5,2	87,9
6	2	3,4	91,4
7	2	3,4	94,8
8	1	1,7	96,6
10	2	3,4	100,0
Toplam	58	100,0	

Ağ analizi çalışmalarının üçüncü basamağını demetleme/kümelenme katsayı dereceleri oluşturulmaktadır. Birbirleriyle bağlantılı bireyler ağ şebekesinde yoğunlaşmış bir bölge oluşturuyorsa buna demet/kümelenme denilmektedir. Çankırı ilinde yapılan ağ analizi sonuçlarına göre kümelenme katsayısı en yüksek sektör % 51,7 ile inşaat sektörüdür. Bu sektörü %12,1 ile gıda ürünleri, içecek ve tütün imalatı ve madencilik ve taşocakçılığı sektörü takip etmektedir. Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması sektörü ise % 6,9'luk pay ile bu 3 sektörü takip etmektedir.

Bu bağlamda merkezilik analizi ile elde ettiğimiz 4 ana sektör aşağıda sunulmaktadır:

- Gıda ürünleri, içecek ve tütün imalatı
- İnşaat
- Madencilik ve taşocakçılığı
- Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması

Sonuç olarak, bu çalışma kapsamında yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgularda, merkezilik, yapısal boşluklar doldurma derecesi ve kümelenme katsayısı analizlerinin birbirleriyle tutarlı sonuçları gösterdiği tespit edilmiştir

6. GENEL DEĞERLENDİRME

Son dönemde Türkiye’de özellikle sektörel yoğunlaşma olan bölgelerde kümelenme yaklaşımının benimsenmesi ve uygulanması yönünde çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar, Türkiye’de kümelenme potansiyeli taşıyan yerlere ve aktörler arasında kümelenmeye kayda değer bir talep olduğunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Bu çalışma, TR82 Düzey 2 Bölgesi’nde bölgesel kalkınmaya yönelik önemli olabilecek stratejik eylemlerin başlatılması ve gerçekleştirilmesi amacı ile bölgenin mevcut durumunun ve potansiyelinin belirlenmesi için yerel katkının sağlanması düşüncesi ile yapılmıştır.

Bu araştırmada, projenin müdahale mantığı geliştirilirken iş kümelerinin belirlenmesi ve yol haritalarının hazırlanması için üç aşamalı bir faaliyet planı öngörülmüştür. Çankırı ilindeki iş kümelerinin belirlenebilmesi için ilk olarak istatistiksel haritalama oluşturulmuş, daha sonra iş kümeleri arasında önceliklendirme yapılarak elde edilen sonuçlar raporlanmıştır.

Bu bağlamda, planlanan nicel çalışma, alan ve saha çalışması olmak üzere iki aşamadan oluşmuştur. Çalışmanın ilk aşamasında gerçekleştirilen alan çalışması, işletmelere yönelik ikincil verilerin elde edilmesine yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Söz konusu veriler TÜİK, Çankırı Ticaret ve Sanayi Odası, Çankırı Ticaret Borsası ve SGK’dan alınmıştır.

Proje amacına paralel olarak, aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

1. TR82 Düzey 2 bölgesi kapsamında kümelenme potansiyeli olan sektörler olarak aşağıdaki sektörler belirlenmiştir.

- Gıda Ürünleri ve içecek imalatı
- Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması
- Ağaç ve ağaç mantarı ürünleri imalatı (mobilya hariç)
- Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı

- Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı
- İnşaat
- Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı
- Posta ve telekomünikasyon
- Eğlence, dinlenme, kültür ve sporla ilgili faaliyetler
- Diğer hizmet faaliyetleri

2. Alan ve saha çalışması kapsamında Çankırı İlinin, bölge kapsamında yer alan diğer illerle (Kastamonu ve Sinop) beraber, kalkınma potansiyeli gösteren paralel/ortak sektörleri olarak aşağıdaki sektörler bulunmuştur.

- Gıda ürünleri, içecek ve tütün imalatı
- İnşaat
- Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması

3. Çankırı ilinde kümelenme potansiyeli olan sektörler ve bu sektörlerde ulusal ve uluslararası işbirliği ağları oluşturmaya yönelik etkin iş kolları şu şekilde tespit edilmiştir.

- Gıda ürünleri, içecek ve tütün imalatı sektöründe

- Makarna, şehriye, kuskus ve benzer unlu mamullerin imalatı
- Hazır yem imalatı
- Et ve kümes hayvanı et ürünlerinin imalatı
- Ekmek, taze fırın ürünleri ve kek imalatı
- Diğer gıda maddeleri imalatı

- İnşaat sektöründe

- Tesisat, sıva işleri
- Yapıların yıkım ve hafriyatı
- Elektrik tesisatı
- Sıhhi tesisat
- Boya ve cam işleri
- Duvar ve yer kaplamalarının

- Madencilik ve taşocakçılığı sektöründe

- Tuz üretimi
- Bentonit çıkarılması

- Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi ve boyanması sektöründe

- İş giysisi imalatı
- Diğer giyim eşyası ve imalatı

4. Alan ve saha çalışması kapsamında Çankırı ilinde kalkınma potansiyeli gösteren ana sektörler ek olarak aşağıdaki alt sektörler belirlenmiştir.

- Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı, motorlu taşıt yakıtının perakende satışı özellikle akaryakıt satışı
- Motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan toptan ticaret ve ticaret komisyonculuğu sektörü; zahirecilik
- Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı; hazır beton üretimi
- Zorunlu sosyal güvenlik hariç sigorta ve emeklilik fonları ile ilgili faaliyetler, sigortacılık
- Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı, perakende satışı, otomotiv tamiri
- Diğer iş faaliyetleri sektörleri, Temizlik işleri

6. Alan ve saha çalışması kapsamında Çankırı ilinin, bölgede yer alan diğer illerin (Kastamonu ve Sinop) yanı sıra, kalkınma potansiyeli gösteren “Madencilik ve Taşocakçılığı” sektörü belirlenmiştir.

Bu projenin sonuçlarından;

- (a)** TR82 Düzey 2 bölgesinde bölgesel kalkınma alanındaki çalışmalarda etkin rol sahibi olan Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı
- (b)** Çankırı ilinde faaliyet gösteren ve gelişme potansiyeli olan firmalar
- (c)** Yeni yatırımlarda bulunacak olan girişimciler
- (d)** Çankırı’da yaşayan ve yeni yatırımlarda istihdam edilecek olan bireylerin yararlanacağı düşünülmektedir

Projeden uzun vadede, geniş anlamda, toplumsal veya sektörel boyutlarda yarar sağlayacak olanlar ise şu şekilde sıralanabilir:

- (a)** Yerel halk, STK'lar, Kamu kurumları, Üniversite, Sanayi ve Ticaret Odası, İl özel idaresi
- (b)** Devlet Planlama Teşkilatı
- (c)** İş ve İşçi Bulma Kurumu
- (d)** Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
- (e)** Diğer Bölgesel Kalkınma Ajansları

Çalışma sonucunda elde edilen veriler değerlendirildiğinde, çalışmaya konu olan firmaların çoğunun Çankırı'ya yatırım yapmayı düşündüğü görülmektedir. Bu kapsamda, özellikle TR82 bölgesi ve Çankırı'da öne çıkan sektörlerin desteklenmesi, ildeki kalkınma potansiyelini artıracak nitelik taşımaktadır. Bununla beraber, TR82 bölgesinden farklı olarak, Çankırı özelinde öne çıkan sektörleri destekleyecek olan her türlü yatırım, bölge kapsamında da firmaların rekabet gücünü destekleyen koşulların oluşturulması açısından büyük önem taşımaktadır.

Çankırı ilinde faaliyet gösteren firmaların oluşturduğu kümelenmeleri belirlemek amacı ile yapılan bu çalışmanın temel amacı, süreç içinde ortaya çıkan temel bulguların politika geliştirilme aşamasına doğru şekilde yansıtılmasıdır. Bu çalışma Çankırı'daki farklı tiplerdeki iş kümelerinin nasıl harekete geçirilebileceği ve nasıl desteklenebileceği hususunda, proje paydaşlarının beklenti ve rollerinin tanımlanmasına katkı sağlamayı hedeflenmiştir. Dolayısıyla bu ampirik araştırmanın, benzer karakterdeki iş kümeleri tarafından da yararlanılabilecek bir rehber niteliği taşıdığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Alsaç, F. 2010. Bölgesel Gelişme Aracı Olarak Kümelenme Yaklaşımı ve Türkiye İçin Kümelenme Destek Modeli Önerisi. *DPT- Uzmanlık Tezi*. < www.dpt.gov.tr > 22.Mart.2011.
- Burkhardt, M.E. ve Brass, D.J. 1993. Potential power and power use: An investigation of structure and behavior. *Academy of Management Journal*, 36: 441–470.
- Burt, R.S. 1983. *Corporate profits and cooptation: Networks of market constraints and directorate ties in the American economy*. New York: Academic Press.
- Burt, R.S. 1992. *Structural Holes*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Burt, R.S. 1997. The contingent value of social capital. *Administrative Science Quarterly*, 42: 339–365.
- Çankırı Valiliği Web Sitesi. < www.cankiri.gov.tr > . 28. Mart. 2011.
- Çankırı Ticaret ve sanayi Odası Web Sitesi. < www.cankiritso.org.tr > . 29. Mart. 2011.
- Freeman, L.C. 1977. A set of measures of centrality based on betweenness. *Sociometry*, 40, 35–41.
- Devlet Planlama Teşkilatı Web Sitesi. < www.dpt.gov.tr > . 28. Mart. 2011.
- Kilduff, M. ve Tsai, W. 2003. *Social networks and organizations*. London, UK: Sage Publications.
- KOSGEB Web Sitesi. *Teknoloji geliştirme destekleri yönetmeliği (2000)*. 11. Mart. 2011. < <http://www.kobinet.org.tr> >.
- Özkan-Canbolat., E. 2008. Örgütsel Ağ Düzenineğinin Örgütsel Alandaki Çeşitlilik Ve Değişime Etkisi: Çankırı Örneği. *Başkent Üniversitesi Uzmanlık Tezi*.

EKLER**EK-1: EFİS Rev 1.1. Sınıflaması**

Kod	Tanım
A	Tarım, avcılık ve ormancılık
AA	Tarım, avcılık ve ormancılık
01	Tarım, avcılık ve ilgili hizmet faaliyetleri
01.1	Bitkisel ürün yetiştiriciliği bostan, meyve ve sebze yetiştiriciliği
01.11	Tahıl ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer bitkisel ürünlerin yetiştiriciliği
01.12	Sebze, bahçe ve kültür bitkileri ile fidanlık ürünlerinin yetiştiriciliği
01.13	Meyve, sert kabuklular, içecek ve baharat bitkileri yetiştiriciliği
01.2	Hayvancılık
01.21	Sığır yetiştiriciliği, süt hayvancılığı
01.22	Koyun, keçi, at, eşek, katır ve bordo yetiştiriciliği
01.23	Domuz yetiştiriciliği
01.24	Kanatlı kümes hayvanları yetiştiriciliği
01.25	Diğer hayvanların yetiştiriciliği
01.3	Hayvancılıkla birlikte bitkisel ürünlerin yetiştiriciliği (karma çiftçilik)
01.30	Hayvancılıkla birlikte bitkisel ürünlerin yetiştiriciliği (karma çiftçilik)
01.4	Tarım ve hayvancılıkla ilgili hizmet faaliyetleri (veterinerlik hariç) bahçe mimarlığı
01.41	Tarım ve hayvancılıkla ilgili hizmet faaliyetleri bahçe mimarlığı
01.42	Hayvancılıkla ilgili hizmet faaliyetleri (veterinerlik hariç)
01.5	Avcılık, tuzakla avlama, av hayvanları üreticiliği ve ilgili hizmet faaliyetleri
01.50	Avcılık, tuzakla avlama, av hayvanları üreticiliği ve ilgili hizmet faaliyetleri
02	Ormancılık, tomrukçuluk ve ilgili hizmet faaliyetleri
02.0	Ormancılık, tomrukçuluk ve ilgili hizmet faaliyetleri
02.01	Ormancılık ve tomrukçuluk
02.02	Ormancılık ve tomrukçulukla ilgili hizmet faaliyetleri
B	Balıkçılık
BA	Balıkçılık
05	Balıkçılık, balık çiftçiliği ve ilgili hizmet faaliyetleri
05.0	Balıkçılık, balık çiftçiliği ve ilgili hizmet faaliyetleri
05.01	Balıkçılık
05.02	Balık çiftçiliği
C	Madencilik ve taşocakçılığı
CA	Enerji veren madenlerin madenciliği ve taşocakçılığı
10	Kömür madenciliği
10.1	Taşkömürü madenciliği ve briketlenmesi
10.10	Taşkömürü madenciliği ve briketlenmesi
10.2	Linyit madenciliği ve briketlenmesi
10.20	Linyit madenciliği ve briketlenmesi
10.3	Turba çıkarımı ve briketlenmesi
10.30	Turba çıkarımı ve briketlenmesi
11	Ham petrol ve doğalgaz çıkarımı saha arama ve tetkiki hariç, petrol ve gaz çıkarımı ile ilgili hizmet faaliyetleri
11.1	Ham petrol ve doğalgaz çıkarımı
11.10	Ham petrol ve doğalgaz çıkarımı

11.2	Tetkik ve araştırma hariç, petrol ve gaz çıkarımı ile ilgili hizmet faaliyetleri
11.20	Tetkik ve araştırma hariç, petrol ve gaz çıkarımı ile ilgili hizmet faaliyetleri
2	Uranyum ve toryum cevheri madenciliği
12.0	Uranyum ve toryum cevheri madenciliği
12.00	Uranyum ve toryum cevheri madenciliği
CB	Enerji üreten maddeler hariç madencilik ve taşocakçılığı
13	Metal cevherler madenciliği
13.1	Demir cevheri madenciliği
13.10	Demir cevheri madenciliği
13.2	Uranyum ve toryum cevherleri hariç, demir içermeyen metal cevherlerin madenciliği
13.20	Uranyum ve toryum cevherleri hariç, demir içermeyen metal cevherlerin madenciliği
14	Diğer madencilik ve taşocakçılığı
14.1	Taşocakçılığı
14.11	Süsleme ve yapı taşlarının taşocakçılığı
14.12	Kireçtaşı, alçıtaşı ve tebeşir ocakçılığı
14.13	Kayağantaş ocakçılığı
14.2	Kum ve kil ocakçılığı
14.21	Kum ve çakıl ocakçılığı
14.22	Kil ve kaolin madenciliği
14.3	Kimyasal ve gübreleme amaçlı minerallerin madenciliği
14.30	Kimyasal ve gübreleme amaçlı minerallerin madenciliği
14.4	Tuz üretimi
14.40	Tuz üretimi
14.5	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer madencilik ve taş ocakçılığı
14.50	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer madencilik ve taş ocakçılığı
D	İmalat
DA	Gıda ürünleri, içecek ve tütün imalatı
15	Gıda ürünleri ve içecek imalatı
15.1	Et ve et ürünleri imalatı, işlenmesi ve saklanması
15.11	Et imalatı ve saklanması
15.12	Kümes hayvanları etlerinin imalatı ve saklanması
15.13	Et ve kümes hayvanı et ürünlerinin imalatı
15.2	Balık ve balık ürünlerinin işlenmesi ve saklanması
15.20	Balık ve balık ürünlerinin işlenmesi ve saklanması
15.3	Sebze ve meyvelerin işlenmesi ve saklanması
15.31	Patatesin işlenmesi ve saklanması
15.32	Sebze ve meyve suyu imalatı
15.33	Başka yerde sınıflandırılmamış sebze ve meyvelerin işlenmesi ve saklanması
15.4	Bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağların imalatı
15.41	Ham, sıvı ve katı yağların imalatı
15.42	Rafine sıvı ve katı yağların imalatı
15.43	Margarin ve benzeri yenilebilir katı yağların imalatı
15.5	Süt ürünleri imalatı
15.51	Süthane işletmeciliği ve peynir imalatı
15.52	Dondurma imalatı
15.6	Öğütülmüş tahıl ürünleri, nişasta ve nişastalı ürünlerin imalatı
15.61	Öğütülmüş tahıl ürünleri imalatı
15.62	Nişasta ve nişastalı ürünlerin imalatı
15.7	Hazır hayvan yemleri imalatı
15.71	Çiftlik hayvanları için hazır yem imalatı

- 15.72 Ev hayvanları için hazır yem imalatı
15.8 Diğer gıda maddeleri imalatı
15.81 Ekmek, taze fırın ürünleri ve taze kek imalatı
15.82 Peksimet, bisküvi imalatı, dayanıklı pastane ürünleri ve dayanıklı kek imalatı
15.83 Şeker imalatı
15.84 Kakao, çikolata ve şekerleme imalatı
15.85 Makarna, şehriye, kuskus ve benzer unlu mamullerin imalatı
15.86 Kahve ve çayın işlenmesi
15.87 Baharat, soslar, sirke ve diğer çeşni maddelerinin imalatı
15.88 Hazır, homojenize gıda maddeleri ile diet yiyecekleri imalatı
15.89 Başka yerde sınıflandırılmamış diğer gıda maddeleri imalatı
15.9 İçecek imalatı
15.91 Damıtılmış alkollü içeceklerin imalatı
15.92 Mayalı maddelerden etil alkol imalatı
15.93 Şarap imalatı
15.94 Elma şarabı ve diğer meyve şaraplarının imalatı
15.95 Diğer damıtılmamış mayalı içeceklerin imalatı
15.96 Bira imalatı
15.97 Malt imalatı
15.98 Maden suyu ve alkolsüz içecek üretimi
16 Tütün ürünleri imalatı
16.0 Tütün ürünleri imalatı
16.00 Tütün ürünleri imalatı
DB Tekstil ve tekstil ürünleri imalatı
17 Tekstil ürünleri imalatı
17.1 Tekstil elyafının hazırlanması ve eğrilmesi
17.11 Doğal ve sentetik pamuk elyafının hazırlanması ve eğrilmesi
17.12 Doğal ve sentetik yün elyafının hazırlanması ve eğrilmesi
17.13 Doğal ve sentetik kamgarn elyafının hazırlanması ve eğrilmesi
17.14 Doğal ve sentetik keten elyafının hazırlanması ve eğrilmesi
17.15 Tarak döküntüsü dahil, ipek atılması ve işlenmesi sentetik ya da yapay iplik elyafının atılması ve işlenmesi
17.16 Dikiş ipliği imalatı
17.17 Diğer tekstil elyaflarının hazırlanması ve eğrilmesi
17.2 Dokuma
17.21 Pamuklu dokuma
17.22 Yünlü dokuma
17.23 Kamgarn dokuma
17.24 İpekli dokuma
17.25 Diğer dokumalar
17.3 Dokumanın aprenlenmesi
17.30 Dokumanın aprenlenmesi
17.4 Giyim eşyası dışındaki hazır tekstil ürünleri imalatı
17.40 Giyim eşyası dışındaki hazır tekstil ürünleri imalatı
17.5 Diğer tekstil ürünleri imalatı
17.51 Halı ve kilim imalatı
17.52 Halat, ip, sicim ve ağ imalatı
17.53 Giyim eşyası hariç, dokuma olmayan kumaş ile bundan yapılan ürünlerin imalatı
17.54 Başka yerde sınıflandırılmamış diğer tekstil ürünlerinin imalatı
17.6 Trikotaj (örme) ve tiğ-işi kumaş imalatı

17.60	Trikotaj (örme) ve tığ-ışi kumaş imalatı
17.7	Trikotaj (örme) ve tığ-ışi ürünlerin imalatı
17.71	Trikotaj (örme) ve tığ-ışi çorap imalatı
17.72	Trikotaj (örme) ve tığ-ışi kazak, hırka vb. imalatı
18	Giyim eşyası imalatı kürkün işlenmesi ve boyanması
18.1	Deri giyim eşyası imalatı
18.10	Deri giyim eşyası imalatı
18.2	Diğer giyim eşyası ve aksesuarların imalatı
18.21	İş giysisi imalatı
18.22	Diğer dış giyim eşyaları imalatı
18.23	İç giyim eşyası imalatı
18.24	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer giyim eşyası ve aksesuarların imalatı
18.3	Kürkün işlenmesi ve boyanması kürk mamulleri imalatı
18.30	Kürkün işlenmesi ve boyanması kürk mamulleri imalatı
DC	Deri ve deri ürünleri imalatı
19	Derinin tabaklanması ve işlenmesi bavul, el çantası, saraçlık, koşum takımı ve ayakkabı imalatı
19.1	Derinin tabaklanması ve işlenmesi
19.10	Derinin tabaklanması ve işlenmesi
19.2	Bavul, el çantası ve benzerleri ile saraçlık ve koşum takımı imalatı
19.20	Bavul, el çantası ve benzerleri ile saraçlık ve koşum takımı imalatı
19.3	Ayakkabı, terlik vb. imalatı
19.30	Ayakkabı, terlik vb. imalatı
DD	Ağaç ürünleri imalatı
20	Ağaç ve ağaç mantarı ürünleri imalatı (mobilya hariç) saz, saman ve benzeri malzemelerden, örülerek yapılan eşyaların imalatı
20.1	Ağacın hızarlanması, planyalanması ve emprenye edilmesi
20.10	Ağacın hızarlanması, planyalanması ve emprenye edilmesi
20.2	Tahta plaka imalatı, kontrplak, yonga levha, sunta, diğer pano ve tahtaların imalatı
20.20	Tahta plaka imalatı kontrplak, yonga levha, sunta, diğer pano ve tahtaların imalatı
20.3	İnşaat kerestesi ve doğrama imalatı
20.30	İnşaat kerestesi ve doğrama imalatı
20.4	Ahşap konteynır imalatı
20.40	Ahşap konteynır imalatı
20.5	Diğer ağaç ürünleri imalatı, ağaç mantarı ürünleri imalatı saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı
20.51	Diğer ağaç ürünleri imalatı
20.52	Ağaç mantarı ürünleri imalatı saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı
DE	Kağıt hamuru, kağıt ve kağıt ürünleri imalatı Basım ve yayım
21	Kağıt hamuru, kağıt ve kağıt ürünleri imalatı
21.1	Kağıt hamuru, kağıt ve mukavva imalatı
21.11	Kağıt hamuru imalatı
21.12	Kağıt ve mukavva imalatı
21.2	Kağıt ve mukavva ürünleri imalatı
21.21	Oluklu karton ve mukavva ile kağıt ve mukavvadan yapılan ambalajların imalatı
21.22	Kağıttan yapılan ev eşyası ve sıhhi malzemeler ile tuvalet gereçlerinin imalatı
21.23	Kağıt kırtasiye malzemeleri imalatı
21.24	Duvar kağıdı imalatı
21.25	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer kağıt ve mukavva ürünleri imalatı

22	Basım ve yayım plak, kaset ve benzeri kayıtlı medyanın çoğaltılması
22.1	Yayım
22.11	Kitap yayımı
22.12	Gazetelerin yayımı
22.13	Dergi ve süreli yayınların yayımı
22.14	Ses kayıtlarının yayımı
22.15	Diğer yayımlar
22.2	Basım ve basımla ilgili hizmet faaliyetleri
22.21	Gazete basımı
22.22	Başka yerde sınıflandırılmamış basım
22.23	Ciltleme
22.24	Baskı öncesi faaliyetler
22.25	Basımla ilgili yardımcı faaliyetler
22.3	Plak, kaset vb. kayıtlı medyanın çoğaltılması
22.31	Ses kaydının çoğaltılması
22.32	Görüntü kaydının çoğaltılması
22.33	Bilgisayar kaydının çoğaltılması
DF	Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı
23	Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı
23.1	Kok fırını ürünleri imalatı
23.10	Kok fırını ürünleri imalatı
23.2	Rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı
23.20	Rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı
23.3	Nükleer yakıtın işlenmesi
23.30	Nükleer yakıtın işlenmesi
DG	Kimyasal madde ve ürünler ile suni elyaf imalatı
24	Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı
24.1	Ana kimyasal maddelerin imalatı
24.11	Sanayi gazları imalatı
24.12	Boya ve pigment imalatı
24.13	Diğer inorganik ana kimyasal maddelerin imalatı
24.14	Diğer organik ana kimyasal maddelerin imalatı
24.15	Kimyasal gübre ve azot bileşiklerin imalatı
24.16	Plastik hammaddelerinin imalatı
24.17	Sentetik kauçuk hammaddelerinin imalatı
24.2	Pestisid (haşarat ilacı) ve diğer zirai-kimyasal ürünlerin imalatı
24.20	Pestisid (haşarat ilacı) ve diğer zirai-kimyasal ürünlerin imalatı
24.3	Boya, vernik benzeri kaplayıcı maddeler ile matbaa mürekkebi ve macun imalatı
24.30	Boya, vernik benzeri kaplayıcı maddeler ile matbaa mürekkebi ve macun imalatı
24.4	Eczacılık ürünlerinin, tıbbi kimyasalların ve botanik ürünlerinin imalatı
24.41	Temel eczacılık ürünleri imalatı
24.42	Farmasötik preparat imalatı
24.5	Sabun ve deterjan, temizlik ve cilalama maddeleri parfüm kozmetik ve tuvalet malzemeleri imalatı
24.51	Sabun ve deterjan ile temizlik ve cilalama maddeleri imalatı
24.52	Parfüm ile kozmetik ve tuvalet malzemeleri imalatı
24.6	Diğer kimyasal ürünlerin imalatı
24.61	Patlayıcı madde imalatı
24.62	Tutkal ve jelatin imalatı
24.63	Uçucu yağların imalatı

24.64	Fotoğrafçılıkta kullanılan kimyasal maddelerin imalatı
24.65	Kaset, bant vb. kayıt gereçlerinin imalatı (kaydedilmemiş)
24.66	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer kimyasal ürünlerin imalatı
24.7	Suni elyaf imalatı
24.70	Suni elyaf imalatı
DH	Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı
25	Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı
25.1	Kauçuk ürünleri imalatı
25.11	İç ve dış lastik imalatı
25.12	Lastiğe sırt geçirilmesi ve yeniden işlenmesi
25.13	Diğer kauçuk ürünleri imalatı
25.2	Plastik ürünlerin imalatı
25.21	Plastik tabaka, kalıp, tüp ve profil imalatı
25.22	Plastik ambalaj malzemesi imalatı
25.23	Plastik inşaat malzemesi imalatı
25.24	Diğer plastik ürünlerin imalatı
DI	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı
26	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı
26.1	Cam ve cam ürünleri imalatı
26.11	Düz cam imalatı
26.12	Düz camın şekillendirilmesi ve işlenmesi
26.13	Çukur cam imalatı
26.14	Cam elyafı imalatı
26.15	Teknik amaçlı cam eşyalar dahil, diğer cam imalatı
26.2	İnşaat amaçlı olanlar hariç, ateşe dayanıklı olmayan seramik ürünleri imalatı, ateşe dayanıklı seramik ürünleri imalatı
26.21	Seramik ev ve süs eşyası imalatı
26.22	Seramikten yapılan sıhhi ürünlerin imalatı
26.23	Seramik yalıtım malzemeleri imalatı
26.24	Teknik amaçlı diğer seramik ürünlerin imalatı
26.25	Diğer seramik ürünlerin imalatı
26.26	Ateşe dayanıklı seramik ürünlerin imalatı
26.3	Seramik kiremit ve kaldırım taşı imalatı
26.30	Seramik kiremit ve kaldırım taşı imalatı
26.4	Fırınlanmış kilden kiremit, briket, tuğla ve inşaat malzemeleri imalatı
26.40	Fırınlanmış kilden kiremit, briket, tuğla ve inşaat malzemeleri imalatı
26.5	Çimento, kireç ve alçı imalatı
26.51	Çimento imalatı
26.52	Kireç imalatı
26.53	Alçı imalatı
26.6	Beton, çimento ve alçıdan yapılmış maddelerin imalatı
26.61	İnşaat amaçlı beton ürünleri imalatı
26.62	İnşaat amaçlı alçı ürünleri imalatı
26.63	Hazır beton imalatı
26.64	Harç imalatı
26.65	Lifli çimento imalatı
26.66	Beton, alçı ve çimentodan yapılmış diğer maddelerin imalatı
26.7	Süsleme ve yapı taşının kesilmesi, şekil verilmesi ve kullanılabilir hale getirilmesi
26.70	Süsleme ve yapı taşının kesilmesi, şekil verilmesi ve kullanılabilir hale getirilmesi
26.8	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı

26.81	Taşlama (zımpara) ürünleri imalatı
26.82	Başka yerde sınıflandırılmamış metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı
DJ	Ana metal ve fabrikasyon metal ürünleri imalatı
27	Ana metal sanayisi
27.1	Ana demir ve çelik ürünleri ile demir alaşımları imalatı
27.10	Ana demir ve çelik ürünleri ile demir alaşımları imalatı
27.2	Boru imalatı
27.21	Dökme demirden boru imalatı
27.22	Çelik boru imalatı
27.3	Demir ve çeliğin diğer ilk işlemleri
27.31	Soğuk çekme
27.32	Dar şeritlerin soğuk haddelenmesi
27.33	Soğuk şekillendirme ve katlama
27.34	Tel çekme
27.4	Demir-çelik dışındaki ana metal sanayi
27.41	Değerli metal üretimi
27.42	Alüminyum üretimi
27.43	Kurşun, çinko ve kalay üretimi
27.44	Bakır üretimi
27.45	Demir dışındaki diğer metallerin üretimi
27.5	Metal döküm sanayi
27.51	Demir döküm
27.52	Çelik döküm
27.53	Hafif metallerin döküm
27.54	Demir dışındaki diğer metallerin dökümü
28	Makine ve teçhizatı hariç fabrikasyon metal ürünleri imalatı
28.1	Metal yapı malzemeleri imalatı
28.11	Metal yapı ve yapı parçaları imalatı
28.12	Metal inşaat doğraması imalatı
28.2	Tank, sarnıç, metal muhafaza ile kalorifer kazanı ve radyatör imalat
28.21	Tank, sarnıç ve metal muhafaza imalatı
28.22	Merkezi ısıtma radyatörleri ve kazanlarının imalatı
28.3	Buhar kazanı imalatı, merkezi kalorifer kazanları hariç
28.30	Buhar kazanı imalatı, merkezi sıcak su kazanları hariç
28.4	Metallerin dövülmesi, preslenmesi, baskılanması ve yuvarlanması toz metalürjisi
28.40	Metallerin dövülmesi, preslenmesi, baskılanması ve yuvarlanması toz metalürjisi
28.5	Metallerin kaplanması ve işlenmesi genel makine mühendisliği
28.51	Metallerin kaplanması ve işlenmesi
28.52	Genel makine mühendisliği
28.6	Çatal-bıçak takımı, el aletleri ve genel hırdavat malzemeleri imalatı
28.61	Çatal-bıçak takımı imalatı
28.62	El aletleri imalatı
28.63	Kilit ve menteşe imalatı
28.7	Diğer fabrikasyon metal eşyaların imalatı
28.71	Çelik varil ve benzeri muhafazaların imalatı
28.72	Hafif metalden ambalaj malzemeleri imalatı
28.73	Tel ürünleri imalatı
28.74	Bağlantı malzemeleri, zincir ve yay ile vida çekme makinesi ürünlerinin imalatı
28.75	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer fabrikasyon metal ürünlerinin imalatı
DK	Makine ve teçhizat imalatı

- 29 Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı
- 29.1 Mekanik güç üretimi ve kullanımına yönelik makinelerin imalatı (uçak, motorlu taşıt ve motosiklet motorları hariç)
- 29.11 İçten yanmalı motor ve türbin imalatı uçak, motorlu taşıt ve motosiklet motorları hariç
- 29.12 Pompa ve kompresör imalatı
- 29.13 Musluk ve vana imalatı
- 29.14 Mil yatağı, dişli, dişli takımı ve tahrik tertibatı imalatı
- 29.2 Genel amaçlı diğer makinelerin imalatı
- 29.21 Sanayi fırını, ocak ve ocak ateşleyicilerin imalatı
- 29.22 Kaldırma ve taşıma teçhizatı imalatı
- 29.23 Soğutma ve havalandırma donanımı imalatı (evde kullanıma yönelik olanlar hariç)
- 29.24 Başka yerde sınıflandırılmamış diğer genel amaçlı makinelerin imalatı
- 29.3 Tarım ve ormancılık makineleri imalatı
- 29.31 Tarımsal amaçlı traktör imalatı
- 29.32 Diğer tarım ve ormancılık makinelerinin imalatı
- 29.4 Takım tezgahları imalatı
- 29.41 Taşınabilir ve el ile kullanılan makineli aletlerin imalatı
- 29.42 Diğer metal işleme takım tezgahlarının imalatı
- 29.43 Başka yerde sınıflandırılmamış diğer takım tezgahlarının imalatı
- 29.5 Diğer özel amaçlı makinelerin imalatı
- 29.51 Metalürji makineleri imalatı
- 29.52 Maden, taşocağı ve inşaat makineleri imalatı
- 29.53 Gıda, içecek ve tütün işleyen makinelerin imalatı
- 29.54 Tekstil, giyim eşyası ve deri işlemede kullanılan makinelerin imalatı
- 29.55 Kağıt ve mukavva üretiminde kullanılan makinelerin imalatı
- 29.56 Başka yerde sınıflandırılmamış diğer özel amaçlı makinelerin imalatı
- 29.6 Silah ve mühimmat imalatı
- 29.60 Silah ve mühimmat imalatı
- 29.7 Başka yerde sınıflandırılmamış ev aletleri imalatı
- 29.71 Elektrikli ev aletleri imalatı
- 29.72 Elektriksiz ev aletleri imalatı
- DL Elektrikli ve optik donanım imalatı
- 30 Büro makineleri ve bilgisayar imalatı
- 30.0 Büro makineleri ve bilgisayar imalatı
- 30.01 Büro makineleri imalatı
- 30.02 Bilgisayar ve diğer bilgi işleme makinelerinin imalatı
- 31 Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazların imalatı
- 31.1 Elektrik motoru, jeneratör ve transformatörlerin imalatı
- 31.10 Elektrik motoru, jeneratör ve transformatörlerin imalatı
- 31.2 Elektrik dağıtım ve kontrol cihazları imalatı
- 31.20 Elektrik dağıtım ve kontrol cihazları imalatı
- 31.3 İzole edilmiş tel ve kablo imalatı
- 31.30 İzole edilmiş tel ve kablo imalatı
- 31.4 Akümülatör, primer pil ve batarya imalatı
- 31.40 Akümülatör, primer pil ve batarya imalatı
- 31.5 Elektrik ampülü ve lambaları ile aydınlatma teçhizatı imalatı
- 31.50 Elektrik ampülü ve lambaları ile aydınlatma teçhizatı imalatı
- 31.6 Başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli teçhizat imalatı
- 31.61 Motor ve taşıtlarda kullanıma yönelik, başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli teçhizat imalatı

- 31.62** Başka yerde sınıflandırılmamış diğer elektrikli teçhizat imalatı
- 32** Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları imalatı
- 32.1** Elektronik valf ve tüpler ile diğer elektronik parçaların imalatı
- 32.10** Elektronik valf ve tüpler ile diğer elektronik parçaların imalatı
- 32.2** Radyo ve televizyon vericileri ile telefon ve telgraf hattı teçhizatı imalatı
- 32.20** Radyo ve televizyon vericileri ile telefon ve telgraf hattı teçhizatı imalatı
- 32.3** Televizyon ve radyo imalatı ses ve görüntü kaydeden veya çoğaltan teçhizat ve bunlarla ilgili cihazların imalatı
- 32.30** Televizyon ve radyo imalatı ses ve görüntü kaydeden veya çoğaltan teçhizat ve bunlarla ilgili cihazların imalatı
- 33** Tıbbi aletler hassas ve optik aletler ile saat imalatı
- 33.1** Tıbbi ve cerrahi teçhizat ile ortopedik araçların imalatı
- 33.10** Tıbbi ve cerrahi teçhizat ile ortopedik araçların imalatı
- 33.2** Ölçme, kontrol, test, seyrüsefer ve benzer amaçlı alet ve cihazların imalatı- sanayide kullanılan işlem kontrol teçhizatı hariç
- 33.20** Ölçme, kontrol, test, seyrüsefer ve benzer amaçlı alet ve cihazların imalatı- sanayide kullanılan işlem kontrol teçhizatı hariç
- 33.3** Sanayide kullanılan işlem kontrol teçhizatı imalatı
- 33.30** Sanayide kullanılan işlem kontrol teçhizatı imalatı
- 33.4** Optik aletler ve fotoğrafçılık teçhizatı imalatı
- 33.40** Optik aletler ve fotoğrafçılık teçhizatı imalatı
- 33.5** Saat imalatı
- 33.50** Saat imalatı
- DM** Ulaşım araçları imalatı
- 34** Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork imalatı
- 34.1** Motorlu kara taşıtlarının imalatı
- 34.10** Motorlu kara taşıtlarının imalatı
- 34.2** Motorlu kara taşıtları karoseri imalatı- römork ve yarı römork imalatı
- 34.20** Motorlu kara taşıtları karoseri imalatı- römork ve yarı römork imalatı
- 34.3** Motorlu kara taşıtları ve bunların motorlarıyla ilgili parça ve aksesuarların imalatı
- 34.30** Motorlu kara taşıtları ve bunların motorlarıyla ilgili parça ve aksesuarların imalatı
- 35** Diğer ulaşım araçlarının imalatı
- 35.1** Deniz taşıtlarının yapımı ve onarımı
- 35.11** Gemi yapımı ve onarımı
- 35.12** Eğlence ve sportif amaçlı teknelerin yapımı ve onarımı
- 35.2** Demiryolu ve tramvay lokomotifleri ile vagonlarının imalatı
- 35.20** Demiryolu ve tramvay lokomotifleri ile vagonlarının imalatı
- 35.3** Hava ve uzay taşıtları imalatı
- 35.30** Hava ve uzay taşıtları imalatı
- 35.4** Motosiklet ve bisiklet imalatı
- 35.41** Motosiklet imalatı
- 35.42** Bisiklet imalatı
- 35.43** Sakat taşıyıcıları imalatı
- 35.5** Başka yerde sınıflandırılmamış, diğer ulaşım araçlarının imalatı
- 35.50** Başka yerde sınıflandırılmamış, diğer ulaşım araçlarının imalatı
- DN** Başka yerde sınıflandırılmamış imalatlar
- 36** Mobilya imalatı- başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalatlar
- 36.1** Mobilya imalatı
- 36.11** Sandalye, tabure vb. imalatı
- 36.12** Diğer büro ve mağaza mobilyalarının imalatı

36.13	Diğer mutfak mobilyalarının imalatı
36.14	Diğer mobilyaların imalatı
36.15	Yatak, minder vb. imalatı
36.2	Mücevherat ve ilgili eşyaların imalatı
36.21	Madeni paraların ve jetonların imalatı
36.22	Mücevherat ve başka yerde sınıflandırılmamış ilgili eşyaların imalatı
36.3	Müzik aletleri imalatı
36.30	Müzik aletleri imalatı
36.4	Spor malzemeleri imalatı
36.40	Spor malzemeleri imalatı
36.5	Oyun ve oyuncak imalatı
36.50	Oyun ve oyuncak imalatı
36.6	Başka yerde sınıflandırılmamış çeşitli imalatlar
36.61	Taklit mücevher imalatı
36.62	Süpürge ve fırça imalatı
36.63	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer imalatlar
37	Geri dönüşüm
37.1	Metal atık ve hurdaların geri dönüşümü
37.10	Metal atık ve hurdaların geri dönüşümü
37.2	Metal olmayan atık ve hurdaların geri dönüşümü
37.20	Metal olmayan atık ve hurdaların geri dönüşümü
E	Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı
EA	Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı
40	Elektrik, gaz, buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı
40.1	Elektrik üretimi, iletimi ve dağıtımı
40.11	Elektrik üretimi
40.12	Elektrik iletimi
40.13	Elektriğin dağıtımı ve ticareti
40.2	Gaz üretimi- ana borularla gazlı yakıtların dağıtımı
40.21	Gaz üretimi
40.22	Ana borularla gazlı yakıtların dağıtımı ve ticareti
40.3	Buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı
40.30	Buhar ve sıcak su üretimi ve dağıtımı
41	Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtımı
41.0	Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtımı
41.00	Suyun toplanması, arıtılması ve dağıtımı
F	İnşaat
FA	İnşaat
45	İnşaat
45.1	Alan hazırlama
45.11	Yapıların yıkım ve tahribatı hafriyat
45.12	Test sondajı ve delme
45.2	Binaların veya bina dışı yapıların tamamının veya bölümlerinin inşaatı
45.21	Binaların veya bina dışı yapıların genel inşaat işleri
45.22	Çatı kaplama ve iskeletin kurulması
45.23	Şehirlerarası yollar, yollar, havaalanları ve spor alanları inşaatı
45.24	Su projeleri inşaatı
45.25	Özel uzmanlık gerektiren diğer inşaat işleri
45.3	Tesisat işleri
45.31	Elektrik tesisatı

45.32	Yalıtım işleri faaliyetleri
45.33	Sihhi tesisat
45.34	Diğer yapı tesisatı
45.4	İnşaatlardaki tamamlayıcı işler
45.41	Sıva işleri
45.42	Doğrama işleri
45.43	Duvar ve yer kaplama
45.44	Boya ve cam işleri
45.45	İnşaatlardaki diğer tamamlayıcı işler
45.5	İnşaat yapım veya yıkım ekipmanlarının operatörüyle birlikte kiralanması
45.50	İnşaat yapım veya yıkım ekipmanlarının operatörüyle birlikte kiralanması
G	Toptan ve perakende ticaret motorlu taşıt, motosiklet, kişisel ve ev eşyalarının onarımı
GA	Toptan ve perakende ticaret motorlu taşıt, motosiklet, kişisel ve ev eşyalarının onarımı
50	Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin satışı, bakımı ve onarımı motorlu taşıt yakıtının perakende satışı
50.1	Motorlu taşıtların satışı
50.10	Motorlu taşıtların satışı
50.2	Motorlu taşıtların bakım ve onarımı
50.20	Motorlu taşıtların bakım ve onarımı
50.3	Motorlu taşıtların parça ve aksesuarlarının toptan ve perakende satışı
50.30	Motorlu taşıtların parça ve aksesuarlarının toptan ve perakende satışı
50.4	Motosiklet ve ilgili parça ve aksesuarların toptan ve perakende satışı, bakımı ve onarımı
50.40	Motosiklet ve ilgili parça ve aksesuarların toptan ve perakende satışı, bakımı ve onarımı
50.5	Motorlu taşıt yakıtının perakende satışı
50.50	Motorlu taşıt yakıtının perakende satışı
51	Motorlu taşıtlar ve motosikletler dışında kalan toptan ticaret ve ticaret komisyonculuğu
51.1	Bir ücret veya sözleşme esasına dayalı toptan ticaret (komisyonculuk)
51.11	Tarımsal hammadde, canlı hayvan, tekstil hammadde ve yarı işlenmiş ürünlerin satışı ile ilgili araçlar
51.12	Yakıt, maden cevheri, metal ile endüstriyel ve teknik kimyasal maddelerin satışı ile ilgili araçlar
51.13	Kereste ve inşaat malzemelerinin satışı ile ilgili araçlar
51.14	Makine, sanayi donanımı, deniz ve hava taşıtlarının satışı ile ilgili araçlar
51.15	Mobilya, ev eşyası, madeni eşya ve hırdavat satışı ile ilgili araçlar
51.16	Dokuma, giyecek, ayakkabı ve deri eşya satışı ile ilgili araçlar
51.17	Gıda ürünleri, içecek ve tütün satışı ile ilgili araçlar
51.18	Belirli malların satışında uzmanlaşmış, başka yerde sınıflandırılmamış ürün ve ürün grupları ile ilgili aracılık
51.19	Komisyoncular belli bir mala yönelik olmayan, genel aracılık
51.2	Tarımsal hammadde, canlı hayvan, gıda- içecek ve tütün toptan ticareti
51.21	Tahıl, tohum ve hayvan yemi toptan ticareti
51.22	Çiçek ve bitki toptan ticareti
51.23	Canlı hayvan toptan ticareti
51.24	Ham deri, post ve deri toptan ticareti
51.25	İşlenmemiş tütün toptan ticareti
51.3	Gıda, içecek ve tütün toptan ticareti
51.31	Sebze ve meyve toptan ticareti

- 51.32 Et ve et ürünleri toptan ticareti
51.33 Süt ürünleri, yumurta ve yenilebilir yağların toptan ticareti
51.34 Alkollü ve alkolsüz içecek toptan ticareti
51.35 Tütün ürünleri toptan ticareti
51.36 Şeker, çikolata ve şekerleme toptan ticareti
51.37 Kahve, çay, kakao ve baharat toptan ticareti
51.38 Balık, kabuklular ve yumuşakçalar dahil, diğer gıda maddelerinin toptan ticareti
51.39 Çeşitli gıda, içecek ve tütün ürünlerinin toptan ticareti (belli bir konuda uzmanlaşmamış)
- 51.4 Ev eşyalarının ve kişisel eşyaların toptan ticareti
51.41 Tekstil ürünleri toptan ticareti
51.42 Giyim ve ayakkabı toptan ticareti
51.43 Elektrikli ev cihazları ile radyo ve televizyon toptan ticareti
51.44 Porselen, cam eşya, duvar kağıdı ve temizlik malzemeleri toptan ticareti
51.45 Parfüm ve kozmetik ürünleri toptan ticareti
51.46 Eczacılık malzemeleri toptan ticareti
51.47 Diğer ev eşyaları ve kişisel eşyaların toptan ticareti
51.5 Tarımsal olmayan ara mallar, atık ve hurda toptan ticareti
51.51 Katı, sıvı ve gaz yakıtlar ile ilgili ürünlerin toptan ticareti
51.52 Maden ve maden cevheri toptan ticareti
51.53 Ağaç ürünleri ve inşaat malzemeleri ile sıhhi teçhizat toptan ticareti
51.54 Hırdavat, su ve ısıtma teçhizatı toptan ticareti
51.55 Kimyasal maddelerin toptan ticareti
51.56 Diğer ara malların toptan ticareti
51.57 Atık ve hurda toptan ticareti
51.8 Makine ve teçhizat toptan ticareti
51.81 Takım tezgahları toptan ticareti
51.82 Madencilik, inşaat ve inşaat mühendisliği makine toptan ticareti
51.83 Tekstil makineleri ile dikiş ve örgü makineleri toptan ticareti
51.84 Bilgisayar, bilgisayar çevre birimleri ve yazılımların toptan ticareti
51.85 Diğer büro makineleri ve malzemeleri toptan ticareti
51.86 Diğer elektronik parça ve donanımların toptan ticareti
51.87 Sanayi, ticaret ve denizcilikte kullanılan diğer makinelerin toptan ticareti
51.88 Tarımsal makine ve aksesuarları toptan ticareti (traktörler dahil)
51.9 Diğer toptan ticaret
51.90 Diğer toptan ticaret
52 Motorlu taşıtlar ve motosikletlerin dışında kalan perakende ticaret kişisel ve ev eşyalarının tamiri
52.1 Belirli bir mala tahsis edilmemiş mağazalardaki perakende ticaret
52.11 Belirli bir mala tahsis edilmemiş mağazalarda gıda içecek ve tütün ağırlıklı perakende ticaret
52.12 Belirli bir mala tahsis edilmemiş mağazalarda diğer perakende ticaret
52.2 Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalarda gıda, içecek ve tütün perakende ticareti
52.21 Taze sebze ve meyve perakende ticareti
52.22 Et ve et ürünleri perakende ticareti
52.23 Balık, kabuklu ve yumuşakçaların perakende ticareti
52.24 Ekmek, kek ve unlu mamuller ile şekerleme perakende ticareti
52.25 Alkollü ve alkolsüz içeceklerin perakende ticareti
52.26 Tütün ürünleri perakende ticareti
52.27 Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalardaki diğer gıda, içecek ve tütün perakende

- ticareti
- 52.3** Eczacılık ürünleri ve tıbbi aletler ile kozmetik ve tuvalet malzemelerinin perakende ticareti
- 52.31** Eczacılık ürünleri perakende ticareti
- 52.32** Tıbbi ve ortopedik aletlerin perakende ticareti
- 52.33** Kozmetik, parfümeri ve tuvalet malzemelerinin perakende ticareti
- 52.4** Belirli bir mala tahsis edilmiş, kullanılmamış mal satan mağazalardaki diğer perakende ticaret
- 52.41** Tekstil ürünleri perakende ticareti
- 52.42** Giyim eşyası perakende ticareti
- 52.43** Ayakkabı ve deri eşya perakende ticareti
- 52.44** Mobilya ve aydınlatma donanımı ile başka yerde sınıflandırılmamış ev eşyaları perakende ticareti
- 52.45** Elektrikli ev cihazları ile radyo ve televizyon perakende ticareti
- 52.46** Hırdavat, boya ve cam perakende ticareti
- 52.47** Kitap, gazete ve dergi ile kırtasiye malzemelerinin perakende ticareti
- 52.48** Belirli bir mala tahsis edilmiş mağazalardaki diğer perakende ticaret
- 52.5** Kullanılmış malların satıldığı mağazalardaki perakende ticaret
- 52.50** Kullanılmış malların satıldığı mağazalardaki perakende ticaret
- 52.6** Mağazalarda yapılmayan perakende ticaret
- 52.61** Posta yoluyla perakende ticaret
- 52.62** Pazarlarda, sergilerde veya seyyar olarak yapılan perakende ticaret
- 52.63** Mağazalarda yapılmayan diğer perakende ticaret
- 52.7** Kişisel ve ev eşyalarının tamiri
- 52.71** Bot, ayakkabı ve diğer deri eşyaların tamiri
- 52.72** Elektrikli ev eşyalarının tamiri
- 52.73** Saat ve mücevher tamiri
- 52.74** Başka yerde sınıflandırılmamış tamirler
- H** Oteller ve lokantalar
- HA** Oteller ve lokantalar
- 55** Oteller ve lokantalar
- 55.1** Oteller ve moteller
- 55.10** Oteller ve moteller
- 55.2** Kamp yerleri ve diğer kısa süreli konaklama yerleri
- 55.21** Gençlik hostelleri ve dağ barınakları
- 55.22** Kamp yerleri (karavan alanları dahil)
- 55.23** Başka yerde sınıflandırılmamış diğer konaklama yerleri
- 55.3** Lokantalar, pastaneler vb. yerler
- 55.30** Lokantalar, pastaneler vb. yerler
- 55.4** Barlar ve kahvehaneler
- 55.40** Barlar ve kahvehaneler
- 55.5** Kantinler ve dışarıya yemek hizmeti sunan işletmeler (catering)
- 55.51** Kantinler
- 55.52** Dışarıya yemek hizmeti sunan işletmeler (catering)
- I** Ulaştırma, depolama ve haberleşme
- IA** Ulaştırma, depolama ve haberleşme
- 60** Kara taşımacılığı ve boru hattı taşımacılığı
- 60.1** Demiryolu taşımacılığı
- 60.10** Demiryolu taşımacılığı
- 60.2** Diğer kara taşımacılığı

60.21	Kara taşımacılığı ile yapılan diğer tarifeli yolcu taşımacılığı
60.22	Taksi taşımacılığı
60.23	Diğer kara taşımacılığı ile yapılan yolcu taşımacılığı
60.24	Karayolu yük taşımacılığı
60.3	Boru hattı taşımacılığı
60.30	Boru hattı taşımacılığı
61	Su yolu taşımacılığı
61.1	Deniz ve kıyı taşımacılığı
61.10	Deniz ve kıyı taşımacılığı
61.2	İç sularda yük ve yolcu taşımacılığı (göl, nehir, liman-ıçi vb.)
61.20	İç sularda yük ve yolcu taşımacılığı (göl, nehir, liman-ıçi vb)
62	Havayolu taşımacılığı
62.1	Tarifeli havayolu taşımacılığı
62.10	Tarifeli havayolu taşımacılığı
62.2	Tarifesiz havayolu taşımacılığı
62.20	Tarifesiz havayolu taşımacılığı
62.3	Uzay taşımacılığı
62.30	Uzay taşımacılığı
63	Destekleyici ve yardımcı ulaştırma faaliyetleri- seyahat acentelerinin faaliyetleri
63.1	Yükleme-boşaltma, depolama ve ambarlama hizmetleri
63.11	Yükleme-boşaltma hizmetleri
63.12	Depolama ve ambarlama hizmetleri
63.2	Diğer destekleyici ulaştırma faaliyetleri
63.21	Kara taşımacılığını destekleyici diğer faaliyetler
63.22	Suyolu taşımacılığını destekleyici diğer faaliyetler
63.23	Havayolu taşımacılığını destekleyici diğer faaliyetler
63.3	Seyahat acenteleri ve tur işletmelerinin faaliyetleri- başka yerde sınıflandırılmamış, turistlere yardımcı faaliyetler
63.30	Seyahat acenteleri ve tur işletmelerinin faaliyetleri- başka yerde sınıflandırılmamış, turistlere yardımcı faaliyetler
63.4	Diğer ulaştırma acentelerinin faaliyetleri
63.40	Diğer ulaştırma acentelerinin faaliyetleri
64	Posta ve telekomünikasyon
64.1	Posta ve kurye faaliyetleri
64.11	Ulusal posta faaliyetleri
64.12	Ulusal posta faaliyetleri dışındaki kurye faaliyetleri
64.2	Telekomünikasyon
64.20	Telekomünikasyon
J	Mali aracı kuruluşların faaliyetleri
JA	Mali aracı kuruluşların faaliyetleri
65	Sigorta ve emeklilik fonları hariç, mali aracı kuruluşların faaliyetleri
65.1	Parasal aracı kuruluşların faaliyetleri
65.11	Merkez bankası faaliyetleri
65.12	Diğer parasal aracı kuruluşların faaliyetleri
65.2	Diğer mali aracı kuruluşlar
65.21	Finansal kiralama (finansal leasing) hizmetleri
65.22	Diğer kredi verme faaliyetleri
65.23	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer mali aracı kuruluşların faaliyetleri
66	Sigorta ve emeklilik fonları ile ilgili faaliyetler (Zorunlu sosyal güvenlik hariç)
66.0	Sigorta ve emeklilik fonları ile ilgili faaliyetler (Zorunlu sosyal güvenlik hariç)

66.01	Hayat sigortası
66.02	Emeklilik fonları
66.03	Hayat sigortası dışındaki sigortalar
67	Mali aracı kuruluşlara yardımcı faaliyetler
67.1	Mali aracı kuruluşlara yardımcı faaliyetler (Sigorta ve emeklilik fonları hariç)
67.11	Mali piyasaların idaresi (sermaye piyasası)
67.12	Menkul kıymetlerle ilgili faaliyetler ve fon yönetimi
67.13	Mali aracı kuruluşlara yardımcı diğer faaliyetler
67.2	Sigorta ve emeklilik fonlarına yardımcı faaliyetler
67.20	Sigorta ve emeklilik fonlarına yardımcı faaliyetler
K	Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri
KA	Gayrimenkul, kiralama ve iş faaliyetleri
70	Gayrimenkul faaliyetleri
70.1	Kendine ait gayrimenkul ile ilgili faaliyetler
70.11	Gayrimenkulün satışının organize edilmesi ve satışı
70.12	Kendi adına yapılan gayrimenkul alım-satımı
70.2	Kendine ait gayrimenkulün kiraya verilmesi
70.20	Kendine ait gayrimenkulün kiraya verilmesi
70.3	Bir ücret ya da sözleşme esasına dayanan gayrimenkul faaliyetleri
70.31	Emlakçilik
70.32	Bir ücret ya da sözleşme esasına dayanan gayrimenkul idaresi
71	Operatörsüz makine ve teçhizat ile kişisel ve ev eşyalarının kiralınması
71.1	Otomobil kiralama
71.10	Otomobil kiralama
71.2	Diğer taşıma araçlarının ve teçhizatının kiralınması
71.21	Kara taşımacılığında kullanılan diğer araçların kiralınması
71.22	Su taşıtlarının kaptansız kiralınması
71.23	Hava taşıtlarının pilotsuz kiralınması
71.3	Operatörsüz diğer makine ve teçhizatın kiralınması
71.31	Operatörsüz tarımsal makine ve teçhizatın kiralınması
71.32	İnşaat ve mühendislikte kullanılan makine ve teçhizatın operatörsüz kiralınması
71.33	Büro makine ve teçhizatının kiralınması (bilgisayarlar dahil)
71.34	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer makine ve teçhizatın kiralınması
71.4	Başka yerde sınıflandırılmamış kişisel ve ev eşyalarının kiralınması
71.40	Başka yerde sınıflandırılmamış kişisel ve ev eşyalarının kiralınması
72	Bilgisayar ve ilgili faaliyetler
72.1	Bilgisayar donanım danışmanlığı
72.10	Bilgisayar donanım danışmanlığı
72.2	Bilgisayar yazılım danışmanlığı, program üretimi ve temini
72.21	Bilgisayar yazılımı üretim hizmetleri
72.22	Diğer bilgisayar yazılım danışmanlığı ve temini hizmetleri
72.3	Veri işleme
72.30	Veri işleme
72.4	Veri tabanı faaliyetleri
72.40	Veri tabanı faaliyetleri
72.5	Büro, muhasebe ve bilgi işleme makinelerinin bakım ve onarımı
72.50	Büro, muhasebe ve bilgi işleme makinelerinin bakım ve onarımı
72.6	Bilgisayarla ilgili diğer faaliyetler
72.60	Bilgisayarla ilgili diğer faaliyetler
73	Araştırma ve geliştirme hizmetleri

73.1	Tabii bilimler ve mühendislikle ilgili araştırma ve deneysel geliştirme faaliyetleri
73.10	Tabii bilimler ve mühendislikle ilgili araştırma ve deneysel geliştirme faaliyetleri
73.2	Sosyal ve beşeri bilimler ile ilgili araştırma ve deneysel geliştirme faaliyetleri
73.20	Sosyal ve beşeri bilimler ile ilgili araştırma ve deneysel geliştirme faaliyetleri
74	Diğer iş faaliyetleri
74.1	Hukuk, mali müşavirlik, muhasebe, hesap uzmanlığı ve vergi danışmanlığı, iş ve yönetim danışmanlığı ile piyasa ve kamuoyu araştırma faaliyetleri- holdingler
74.11	Hukuki faaliyetler
74.12	Muhasebe, mali müşavirlik ve hesap uzmanlığı hizmetleri- vergi danışmanlığı hizmetleri
74.13	Piyasa ve kamuoyu araştırma faaliyetleri
74.14	İş ve yönetim danışmanlığı faaliyetleri
74.15	Holding şirketlerinin yönetim faaliyetleri
74.2	Mimarlık, mühendislik ve ilgili teknik danışmanlık faaliyetleri
74.20	Mimarlık, mühendislik ve ilgili teknik danışmanlık faaliyetleri
74.3	Teknik test ve analiz faaliyetleri
74.30	Teknik test ve analiz faaliyetleri
74.4	Reklam hizmetleri
74.40	Reklam hizmetleri
74.5	İşe girecek kişilerin seçimi ve yerleştirilmesi faaliyetleri
74.50	İşe girecek kişilerin seçimi ve yerleştirilmesi faaliyetleri
74.6	Soruşturma ve güvenlik faaliyetleri
74.60	Soruşturma ve güvenlik faaliyetleri
74.7	Bina temizleme faaliyetleri (endüstriyel amaçlı temizlik)
74.70	Bina temizleme faaliyetleri (endüstriyel amaçlı temizlik)
74.8	Başka yerde sınıflandırılmamış, çeşitli iş faaliyetleri
74.81	Fotoğrafçılıkla ilgili faaliyetler
74.82	Ambalajlama faaliyetleri
74.85	Sekreterlik ve çeviri hizmetleri
74.86	Arama merkezi faaliyetleri
74.87	Başka yerde sınıflandırılmamış diğer iş faaliyetleri
L	Kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik
LA	Kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik
75	Kamu yönetimi ve savunma, zorunlu sosyal güvenlik
75.1	Devlet yönetimi, toplumun ekonomik ve sosyal politikalarının yönetimi
75.11	Genel kamu hizmetleri
75.12	Sağlık, eğitim, kültür hizmetleri ve diğer sosyal hizmetleri sağlayan kuruluşların faaliyetlerinin düzenlenmesi (Sosyal güvenlik hariç)
75.13	İş etkinliğinin artırılmasına yönelik katkı ve düzenleme faaliyetleri
75.14	Devlet için yapılan destekleyici hizmet faaliyetleri
75.2	Topluma yönelik hizmetlerin sağlanması
75.21	Dışişleri ile ilgili hizmetler
75.22	Savunma faaliyetleri
75.23	Adalet ve yargı organlarının faaliyetleri
75.24	Kamu düzeni ve güvenliği ile ilgili faaliyetler
75.25	İtfaiye hizmetleri
75.3	Zorunlu sosyal güvenlik faaliyetleri
75.30	Zorunlu sosyal güvenlik faaliyetleri
M	Eğitim
MA	Eğitim

80	Eğitim
80.1	İlköğretim hizmetleri
80.10	İlköğretim hizmetleri
80.2	Ortaöğretim hizmetleri
80.21	Genel ortaöğretim hizmetleri
80.22	Teknik ve mesleki ortaöğretim hizmetleri
80.3	Yükseköğretim hizmetleri
80.30	Yükseköğretim hizmetleri
80.4	Yetişkinlerin eğitilmesi ve diğer eğitim faaliyetleri
80.41	Sürücü kursu faaliyetleri
80.42	Yetişkinlerin eğitilmesi ve başka yerde sınıflandırılmamış diğer eğitim faaliyetleri
N	Sağlık işleri ve sosyal hizmetler
NA	Sağlık işleri ve sosyal hizmetler
85	Sağlık işleri ve sosyal hizmetler
85.1	İnsan sağlığı ile ilgili hizmetler
85.11	Hastane hizmetleri
85.12	Tıp ile ilgili uygulama faaliyetleri
85.13	Dişçilik ile ilgili uygulama faaliyetleri
85.14	İnsan sağlığı ile ilgili diğer hizmetler
85.2	Veterinerlik hizmetleri
85.20	Veterinerlik hizmetleri
85.3	Sosyal hizmetler
85.31	Barınacak yer sağlanarak yürütülen sosyal hizmetler
85.32	Barınacak yer sağlanmaksızın yürütülen sosyal hizmetler
O	Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri
OA	Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri
90	Kanalizasyon ve atıkların toplanması, hıfzısıhha ve benzeri faaliyetler
90.0	Kanalizasyon ve atıkların toplanması, hıfzısıhha ve benzeri faaliyetler
90.01	Kanalizasyon toplama ve işlemden geçirme ile ilgili faaliyetler

EK-2: ANKET FORMU**ÇANKIRI İLİ KÜMELENME ANALİZİ ANKETİ**

Bu anket, Çankırı'daki firmalar arası ilişkileri inceleyen KUZKA (Kuzey Anadolu Ajansı) destekli bir araştırma projesi için yapılan bir araştırmada kullanılmak üzere gerekli bilgileri toplamayı amaçlamaktadır. Araştırma, firmalar arası ilişkilerin değişime ve yeniliklere katkısını incelemek amacıyla yapılmaktadır. Cevaplarınız, bireysel olarak hiçbir üçüncü şahıs veya kuruluşla paylaşılmayacaktır. Bu araştırmaya katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Yrd. Doç. Dr. Ela Özkan-Canbolat
Proje Koordinatörü

A.	Tanımlayıcı Sorular	
1.	Adınız Soyadınız?	
2.	Firmadaki pozisyonunuz	☐ Firma sahibi (ortağı)-yönetici ☐ Ücretli yönetici
3.	Yaşınız	
4.	Cinsiyetiniz	☐ Erkek ☐ Kadın
5.	Eğitiminiz	☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Yüksek okul ☐ Dört yıllık fakülte ☐ Yüksek Lisans veya Doktora
6.	Firma sahibi (sahipleri) nerelidir?	
7.	Firmanın ismi ve faaliyet gösterdiği alan (sektör) nedir?	
8.	Firmanızda siz dâhil toplam kaç kişi çalışmaktadır?	
9.	Firmanızın türü nedir?	☐ Şahıs firması (bir kişiye ait) ☐ Aile ortaklığı (bir ailenin üyelerine ait) ☐ Farklı ailelerin (kişilerin) ortaklığı

B. Örgüt Ağları ve Ağ İlişkileri	Aşağıdaki 13-14 numaralı sorular ticari/sosyal ilişkide bulunduğunuzu belirttiğiniz firmalar ile ilgilidir. Lütfen bu firmalar için ayrı ayrı cevaplayınız
10. Çankırı'da birlikte en çok çalıştığınız 3 firmanın adlarını ve sektörlerini belirtiniz.	<p>1- .....</p> <p>2- .....</p> <p>3- .....</p>
11. Faaliyetleriniz sırasında iş ilişkisinde bulunduğunuz bu kişilerle ne tür bir ilişkiniz bulunmaktadır?	<p>a- Akrabalık</p> <p>b- Hemşerilik</p> <p>c- İş ten önce var olan ahbablık</p> <p>d- İşle kurulan ahbablık</p> <p>e- Ticari ilişki</p>
12. Yandaki sivil toplum örgütlerinden hangisine üyesiniz?	<p>☐TOBB ☐Esnaf ve Sanatkarlar Odası</p> <p>☐Diğer.....</p>
13. Bağlı bulunduğunuz sivil toplum örgütleri (TOBB; Esnaf ve San. Odası gibi)/ dernek/kuruluşlarda Çankırı Sanayisini etkileyebilecek kararlar alınmakta mıdır?	<p>☐Her zaman ☐Sık sık ☐Bazen ☐Nadiren</p> <p>☐Hiç</p>
14. Bu kararları ne kadar etkilediğinizi düşünüyorsunuz?	<p><i>Az Etkili</i> ..... <i>Çok Etkili</i></p> <p>1 2 3 4 5</p>
15. Ticaret ve Sanayi Odasında (TSO) Çankırı Sanayisini etkileyebilecek kararlar alınmakta mıdır?	<p>☐Her zaman ☐Sık sık ☐Bazen ☐Nadiren</p> <p>☐Hiç</p>
16. Bu kararları ne kadar etkilediğinizi düşünüyorsunuz?	<p><i>Az Etkili</i> ..... <i>Çok Etkili</i></p> <p>1 2 3 4 5</p>
17. Sizce bir firmanın güçlü olduğunu ifade eden özellikleri nelerdir?	<p>a- Büyüklüğü (kapasitesi)</p> <p>b- Ortakların sermayesi</p> <p>c- Ortakların şahsi para ya da para mukabili değerleri</p> <p>d- İtibarı / saygınlığı</p>

18. Sizce Çankırı'da faaliyet gösteren en güçlü 3 firma hangisidir?	1- ..... 2- ..... 3- .....
19. Bu firmaların gücü nereden kaynaklanmaktadır?	a- Büyüklüğü (kapasitesi) b- Ortakların sermayesi c- Ortakların şahsi para ya da para mukabili değerleri d- İtibarı / saygınlığı
20. Herhangi bir iş faaliyetinde yatırım projeniz var mı?	☐ Evet ☐ Hayır
21. Bu projeniz şu anda içinde bulunduğunuz sektörle mi ilişkili? (aynı sektör ya da benzer sektör) Değilse hangi sektör?	☐ Evet ☐ Hayır
22. Projenizi Çankırı'da mı gerçekleştirmeyi düşünüyorsunuz?	☐ Evet ☐ Hayır